היינט „Radomer-Kiełcer Leben" 22 (772) — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. XVI-טער יאָהרגאַנג פרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

אַבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ אָפּאַטאָוו, וויערשזבניק און סביבה

Radom, dnia 2 czerwca 1939 r.
ראַדאָם, פרייטאָג ט"ו סיון תרצ"ט
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

אַבטיילונג פאַר קעלץ

פאַר'ן אינהאַלט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך.

„OLIMPIA»

Zakłady Garbarskie

F. Lewenzon

Radom, Młodzianowska 94

tel. 28 - 34

Skóry Podeszwowe
w najwyższych gatunkach
specjalność:
krupony, karki i brandzle.

א האַרציגען מזל-טוב ווינשען מיר
אונזער חבר און פריינד **אברהם גלאַנצשפּיגעל**
צו די תנאים פון זיין טאָכטער
חנה
מיט ה'
הערשעל זינענמאַן
די עלטערען פיל נחת און דעם פערלאָבטען פּאָרל
גליק און צופרידענהייט.
שמואל איידעלבוים און **פאַמיליע.**

Z intencji zaślubin naszego kolegi i współpracownika
Joska Sztajnberga
— z p. —
Helą Rotbardówną
życzymy dużo szczęścia i zadowolenia
na nowej drodze życia.
Abram Mandelbaum
Dawid i Abram Rozenbergowie

Z intencji zaręczyn
p. *Sz. Horowicza*
z panną
Rózią Frydówną
dużo szczęścia i pomyślności
Rodzina Moszkowicz

בעקאַנטמאַכונג.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט וואָס א מיטגליד פונם פריזירער-צעך האָט אויף אן אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג פונם צעך באַליידיקט א פערזאָהן פון סטאַרשי ה' הײדענבערג איז די פראַגע באַרירט געוואָרען אויף א ברייטע קאָנפערענץ-זיצונג דעם 22 ה. ח. אויף וועלכער עס איז אָנגענומען געוואָרען פאָלגענדער באַשלוס:

ווענדען זיך אין נאָמען פון צעך צום סטאַרשי ה' הײדענבערג וועגן בלייבען אויף זיין אמט אַזוי לאַנג, ביז עס וועט באַשטעטיקט ווערען די נייע סטאַטוטען פונ'ם צעך.

ה' הײדענבערג האָט נעמענדיג אין באַטראַכט די לאַגע פון גאַנצען צעך און די שטעלונג פון דער פאַרזאַמלונג, באַשלאָסען אריבערצוגיין איבערן טאָג-אָרדנונג און ווייטער צו בלייבען אויף זיין אמט לטובת דער גאַנצקייט פונ'ם צעך, ביז די נייע סטאַטוטען וועלען באַשטעטיגט ווערען.

מיט אַכטונג
די פערוואַלטונג פונם פריזירער - צעך אין ראַדאָם.

ווילט איר האָבען סאָלידע אַרבייט
ווילט איר האָבען הערליכע דרוק
מיט די נייעסטע מאָדערנע שריפטען
צו ביליגע פרייזען
בעשטעלט נור אין **דרוקעריי**
פון **ד. שיינבוים**
ראַדאָם, **זשעראָמסקי 21**

ZAKŁADY NAUKOWE
Tow. «Przyjaciół Wiedzy»
w Radomiu, Kilinskiego 13. Telefon 11 - 68
Kancelarja Zakładów Nauk. Tow. „Przyj. Wiedzy"
przyjmuje zapisy kandydatów do kl. I-ej gimnaz. do dnia 16 czerwca b. r.
Do pozostałych klas gimnazjalnych, Liceum i Szkoły Powszech. do dnia 21 czerwca b. r. godzina 18[a]
Egzaminy wstępne rozpoczynają się dn. 22 czerwca b. r.
Szczegółowy plan w Kancel. Gimn. Kilinskiego 13.
DYREKCJE SZKÓŁ

Kuzynce Celi Holckenerównie
z intencji Jej zaślubin
z p. Michałem Rozensztrauchem z W-wy
życzy wiele szczęścia
i harmonijnego współżycia
Szmulek Holckener.

Z intencji zaślubin panny
Poli Gliklerówny
z p.
Abramem Kauferem
życzy wiele szczęścia i pomyślności na nowej drodze życia
oraz pociechy Rodzicom
Dora Sokołowska

CZARNIECKA GÓRA
PENSJONAT — dla — dzieci
położony vis a vis w samym lesie Zakładu Zdrojowego
w willi p. Werensa
prowadzony pod kierownictwem pp. R. LANDAU i E. LASTMAN
zapewniona troskliwa opieka i doskonała kuchnia, lokal powiększony.
egzystuje od 3-ech lat Ceny przystępne
otwarty już od dn. 3 czerwca. Zgłoszenia przyjmuje „Przedszkole"
Żeromskiego № 30

Najlepsze, najsmaczniejsze lody, w różnych smakach
wyrabiane z najlepszych produktów
są niewątpliwie lody włoskie z
Gelateria Italiana
M. Chiamulera
Radom,
Żeromskiego 18

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

BROWAR PAROWY
J. Saski i S-ka
w Radomiu
poleca:
piwa jasne i słodowe
oraz
limoniady, oranżady i kwas owocowy.

HERBATA z DZWONKIEM
BELL-TEA
jest mieszanką najszlachetniejszych gatunków herbat o miłym aromacie i wybornym smaku.

PLOMBY NOWEGO TYPU
PLOMBOWNICE,
KSIĘGI I DRUKI PRZEPISOWE
dla Piekarń, Młynów,
Kaszarń i Wiatraków
DOSTARCZA: CENTRALA DRUKÓW
„Globus"-Warszawa
MARSZAŁKOWSKA 145, M. 14
TEL. 6-04.16. (w podwórzu, I piętro)
Cenniki wysyłamy na żądanie.

ŻĄDAJCIE TYLKO
„RIKSZA"
GUM..?
JEDWABNE

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נייע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבעריי און פראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. Hempel

Centrala **Stare Miasto 7** telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארביים. ס'ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטא 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג צו וואַשען קאָפּעלושען

יודען וואו אהין?

געבראַכען איז דער פערצווייפעלטער ווידערשטאַנד. די ווילדע, בלוט־דורשטיגע באַנדעס פון טיטוסן שטורמען אַריין קיין ירושלים, מאָרדענדיג, פערברענענדיג, רויבעדיג. דער ענטשיידענער שריט צום צעשטערען די זעלבסשטענדיגע יודישע קולטור איז געטהון. נאָך לאַנגע יאָהרען פון טויט־פעראַכטענדיגען זיך מקריב זיין, מוז דאָס דורך אינערליכע מאָראַלישע אונטערגעגראָבענע, יודיש פאָלק, צעלאָזען. די גויים דרינגען אריין אין דער הייליגער שטאָדט און שענדען דאָס בית־המקדש. עס האָט געפלאַמט א שרפה, זענען גערינען טרעהרען און בלוט. אין 70־טען יאָהר פון ערשטען יאָהרהונדערט.

זעקס און א האַלב צעהנדליק יאָהר שפעטער, מאַכט דאָס פאָלק ישראל דעם לעצטען העלדענהאַפטען פרוב, אראָבצוטרייסלען דעם עול פון רוים. בר כוכבא פיהרט אָן מיט דעם קליינעם הייפעלע אַקעגען דער געוואַלטיגער איבערמאַכט פון די באַרבאַרען. דאָס בעשטימטע צום אונטערגאַנג פאָלק בעזיגעלט דעם סוף פון זיין פרייהייט. עס האָט זיך געגאָסען בלוט און גערינען אין שטראָמען.

• • •

עס הויבט זיך ווייטער אָן די מאַרטיראָלאָגיע פון יודען. זיי מוזען גלייך ווי בעטלערס וואַנדערען צו פרעמדע. זיי פערלאַנגען דאָס אַזוי הייס־געליבטע לאַנד, צוליב וועלכען זיי האָבען אַזוי פיל געליטען. אין דער גאַנצער רוימישער אימפעריע ענטשטעהען יודישע קאָלאָניעס. ביז די יודען זענען אין 8־טען יאָהרהונדערט געצוואונגען געוואָרען אָנצוטרעטען די גרויסע וואַנדערונג אין די פערשידענע עקען פון דער וועלט.

• • •

שפּאַניע. ווילדע, פון שנאה ענטשטעלטע פנים׳ער שטעהען ארום די שייטערהויפענס, אויף וועלכע יודען ווערען פערברענט, ווייל זיי האָבען אפילו אין גלות געוואָלט טריי בלייבען צו זייער אמונה. יודען ווערען אויסגעקוילעט, אדער זיך אָבצוזאָגען פון זייער גלויבען. אינקוויזיציע! — וואָס פאַרא שרעק בעדייט דאָס וואָרט! וואָס פאַרא פערצווייפלונג פון אומשולדיגט פערפאָלגטע! עס האָט גערינען בלוט. בלוט, וואַרים מענטשען־בלוט!

• • •

גרוילען פון מיטעלאַלטער. אומשולדיגע יודישע מענטשען ווערען פון די קרייץ־ציגען געמאַטערט, געפּאַלטערט. עס ווערען בעגאַנגען די אונמענטשליכסטע פערברעכענס לגבי אַ וועהרלאָזער מענטשען־גרופּע, אויסגעשטרייט די סאַמע משוגעסטע בלבולים נעגען א שוואַכער מענטשען־געמיינשאַפט. ווייל זי האָט אויך אונטער די גרעסטע יסורים נישט געוואָלט זיך ענטזאָגען פון איהר רעליגיע. עס איז געווען פערצווייפלונג און טרעהרען. בלוט האָט פערפאַרבט די ערד.

• • •

גהעטאָ־שרעקענס. איינגעבויטע געשטאַלטען, וואָס דערשרעקען זיך פאַר דעם אייגענעם שאָטען — קריכען ארום אין די מיט שמוץ אָנגעזאַפּטע גאַסען. הענדלער הענגען ארום זייערע סחורות. אָבער דער דאָזיגער בערוף קען זיי נישט געבען קיין ברויט. זיי ווערען געצוואונגען דורך גישט־יודישע פירשטען — צו טרייבען וואוכער, וואָס זיי טהוען אונטער די שווערסטע פסיכישע קאָנפליקטען, ווייל וואוכער איז אַגעגען דער יודישער אַמונה און מאָראַל. דאָס אַמאָל אַזוי העלדיש געווזענע פאָלק ווערט פערוואָהרלאָזט. אין די שמאָלע געסעלעך פון קוואַרטאַל, וואָס מען האָט זיי צוגעטיילט— בעווענען זיך אָט די מענטשען וועמענס גייסט האָט געלייסטעט דער מענטשהייט אַזוי פיעל דינסטען. די דערשראָקענע פנים׳ער, וואָס ענטוויקלען זיך מיט דער צייט אין גנבישע; די צרות פון די מאַמעס צוליב זייערע זוהן, פון די קינדער וועגען זייערע טאַטע־מאַמע, זענען שוידערליכע עדות וועגען חיה׳שען אכזריות, וואָס ווערט לגבי זיי בעגאַנגען. מאָראַלישע צערזעצונג פון אַמאָליגען העכסטען קולטור־פאָלק פון דער וועלט.

• • •

עמאַנציפּאַציע. די וועלט איז פאָרטגעשריטען אין איהר קולטור און דערמאָהנט זיך אויך אין די אינגליקליכע, וואָס לעכצען אין זייער לעבענסלענגליכען קרימינאַל. זיי ווערען בעפרייט פון די קייטען. אָבער בלויז פאָמעלעך בעקומען זיי אין א געוויסער מאָס די זעלבע רעכטען, וואָס אַנדערע מענטשען. א גרויסער טייל פון דער בעפעלקערונג איז איינגענומען געגען די בעפרייטע, אין וועלכע דאָס יאָהרהונדערטער־לאַנגע מאָראַלישע קרענקען איז פערבייגעגאַנגען נישט אָהן שפּורען. פעהלער׳ס, וועלכע מען האָט זיי אויפגעצוואונגען, וואַרפט מען זיי איצט פאָר. דאָס רוב בלייבט געטריי זייער רעליגיע. א סך ווילען פערלייקענען זייער אָבשטאַמונג דורך אַ פעררעאַט לגבי זייער אמונה און דורך אַסימילאַציע.

• • •

ציוניזם. א נייער עטאַפּ אין דער ענטוויקלונג פון דער יודישער געשיכטע און לייז׳ענ׳ס־געשיכטע. אַלטע אידעאַלען ווערען אויפגעפרישט און אַ נייעם ציעל בעקומט דאָס יודישע פאָלק. און אויך דאָ ווייזט זיך ארויס אַ געלעגענהייט צו פערגיסען יודיש בלוט.

• • •

„אַנשלוס" פון עסטרייך. „אַנשלוס" פון טשעכאָסלאָוואַקיי. די ווילדע נאַציבעסטיע האָט איינגעשלינגען נאָך א שטיק פון דעם יודישען פאָלק און צעביסען צווישען די חיה׳שע ציין. און נאָך עטליכע טייכלעך פליסען צו צום גרויסען שטורמישען ים פון יודיש בלוט.

• • •

ווייסבוך. — נאָך צוויי טויזענד יאָהר גלות, זענען די יודען צוריקגעקומען צום פונקט, פון וועלכע זיי זענען ארויסגעגאַנגען.

די רוימישע אימפעריע האָט צעשמעטערט די יודישע היים — און די בריטישע אימפעריע וויל צעשמעטערען די האָפנונג אויף דער יודישער היים. דערשיטערט שטעהט דאָס יודישע פאָלק לגבי דעם ענגלישען פעררעאַט. קיין טרעהרען קען עס נישט פערגיסען און דאָס בלוט אין די לעבעדיגע אָדערען ווערט פערגליווערט. אָבער דאָס איז משך פון צוויי־טויזענד יאָהר פערגאַסענע יודישע־בלוט פליסט ווי א שטראָם. וועלט! פערשטאָפּ דעם קוואַל, ווייל דו וועסט זיך טרינקען!

• • •

אונטערדריקונג פון יודען אין אייראָפּע. העק־געשרייען: „יודען קיין פאַלעסטינע!" אָבער פערשטאָפּט זענען די טוירען פון הייליגען לאַנד.

איצט — יודען, וואוהין?

ג. ט.

פון דער שטאָדט־פערוואַלטונג
קאָמוניקאַט

די שטאָדט־פערוואַלטונג אין ראַדאָם איז מודיע, אַז אויפן סמך פון א פעראָרדנונג פון אינערן מיניסטעריום דעם 29/4 ה. י. קענען בעקומען אינטערשטיצונגען די פאַמיליעס פון די יעניגע פערזאָנען, וועלכע פיהרען אויס אַקטיווע מיליטער־דינסט.

פאַר אַקטיווע מיליטער־דינסט ווערען בעטראַכט: אַלע מיליטערישע איבונגען אין רעזערווע, געהילפס און דערגענצונגס־דינסט.

עס דינט דאָס רעכט צו בעקומען אונטערשטיצונג די פאַמיליעס פון זעלנער, וואָס ווערען גערופען אויף איבונגען, ווען זייער עגזיסטענץ איז אָבהענגיג פון דער ארבייט׳ס־פערדינסט פון די, וואָס געהען אויף מיליטערישע איבונגען.

פאַר א פאַמיליע ווערט אנערקענט: אַ ווייב, אפילו ווען זי וואָהנט אין סעפּעראַציע, נאָר דער מאַן איז מחויב זי אויסצוהאַלטען; קינדער, לעגאַלע, אדאָפּטירטע, אויך אונלעגאַלע, אויב זייער פאָטערשאַפט איז בעשטעטיגט; שטיפקינדער, עלטערען, משפחה (ברידער, שוועסטער), די מוטער׳ס און פאָטער׳ס עלטערען.

די פעראינטערעסירטע פערזאָנען קענען זיך מעלדען וועגען דעם צו דער שטאָדט־פערוואַלטונג באַלד נאָכ׳ן אוועקגעהן פון דעם גערופענעם אין מיליטער, כדי צו דערמעגליכען אַז די שטאָט־פערוואַלטונג זאָל אדורכפיהרען די נויטיגע אויסקונפטען און דאָס אויסצאָהלען די אונטערשטיצונג רעגולער יעדע צוויי וואָכען.

קינא „טשאַרי"

פערדאָפּעלטער פּראָגראַם

אַלס ערשטער פילם

שאַרלאַטאַן

אין די הויפּט־ראָל

באָריס קאַרלאָף

אַלס צווייטער־פילם

דאַס אינזל פון צעפאַלענקייט

אין די הויפּט • ראָל

דזשאָהן באָלעס

טעגליכע טרויעריגע בלעטלעך פון אַ טאַג־בוך
פון אַ ראַדאָמער יודישען פליט

XX

איך בין ענדלעך אין דער פרייער, אין דער געבענשטער שווייץ. איך געפין מיך ביי מיין פרוי און קינדער, מיר דערצעהלען זיך איינער דעם צווייטען די שרעקליכע איבערלעבענישען אין נאַצי־גיהנום.

אין די פריהעריגע קאַפּיטלען פון מיין טאָג־בוך, האָב איך שוין געשילדערט ווי אַזוי מ׳האָט מיך מיט מיין פאַמיליע ארויסגעשיקט פון בערלין אין דעם יאָמער־טהאָל, וואָס מען רופט היינט אין ציוויליזירטען אייראָפּע אויף „איידעל"־לשון: קאָנצענטראַציע־לאַגער. מ׳האָט אונז אָבגעשלאָסען אין א לאַסטאויטאָ און געפיהרט ווי בהמות צו דער שחיטה. מ׳האָט אונז געשלעפּט איבער פינסטערע טונעלען און אויפן וועג האָבען די סון קאָפּ ביז צו די פיס בעפּאַנצערטע שטורמיסטען ביסלעכווייז ארויסגעכאַפּט מיין פרוי, מיין טאָכער יודיטאַ און מיין זוהן יאָזעף. יעדען האָט מען אַוועקגעפיהרט אין אַנ׳אַנדערן קאָנצענטראַציע־לאַגער. איך בין געבליבען אין אויטאָ דער לעצטער און געמוזט שטילשווייגענדיק צוקוקען, וואָס עס טוען די מאָדערנע גענסטערס פון 20־טען יאָהר • הונדערט, מיט מיינע נאָהנסטע, מיט מיינע טייערסטע. איך האָב געפּרובט פּראָטעסטירען, איך האָב געפרעגט וואוהין מען פיהרט זיי. איך האָב געבעטען מ׳זאָל אונז נישט שיידען און שיקען אין איין קאָנצענטראַציע־לאַגער. מיין געוויין, מיינע תחנונים, מיינע געבעטען האָבען נישט געהאָלפען. מ׳האָט מיך געצווינגען צו שווייגען. און ווי אַזוי מ׳האָט מיך געצווינגען — אָה, אַז איך דערמאָן מיך דאָס, אַזוי נעמט מיך ארום א גרויל, א שרעק, א ציטערניש.

ליבע לעזער, איהר קענט אייך שוין אַליין אויסמאָהלען מיין איבערראַשונג, ווען איך האָב אַצינד דערזעהן מיין פרוי און קינדער לעבעדיקע. איך האָב נישט געגלויבט מיינע אויגען. איך האָב געמיינט, אַז דאָס האָט מיין כחהדמיון ארויסגערופען די געשטאַלטען פון מיינע פאַמיליע־מיטגלידער. דאָס זעלבע געפיהל האָבען אויך געהאַט מיין פרוי און קינדער. אויך זיי האָבען אויף מיר געקוקט ווי צעמישטע, ווי פון זין ארויסגעשלאָגענע און נישט געגליובט זייערע אויגען. מיר האָט זיך געדאַכטען ווי מיר וואַלטען פון די קברים אויפגעשטאַנען. ס׳האָט מיר א בליק געטוהן אין מוח אַ ווזיע פון תחית־המתים. אפשר איז געשעהן דאָס גרויסע נס? ווייל איז דען נישט דער נס פון ארויסגעראַטעוועט צו ווערען פון די נאַצישע שדים אַזוי גרויס, ווי דער נס פון תחיית־המתים?

יאָ, אַביסל איז עס אמת געווען. מיר אַלע, איך, מיין פרוי און מיינע צוויי קינדער, האָבען ווירקליך אויסגעזעהען ווי האַלבע מתים. שאָטענס איז פון אונז געוואָרען, הויט און ביין. מיר האָבען קיין מענטשליכע צורה נישט געהאַט, און ווער ס האָט אויף אונז א בליק געוואָרפען, דער האָט א ציטער־געטוהן. מ׳האָט אין אונז גלייך דערקענט, אַז מיר קומען פון „יענער וועלט", פון דער וועלט, וואו עס קיניגט דער טייוועל מיט זיינע משחיתים.

איך בין געווען געוואַלדיק נייגעריק צו וויסען, ווי אַזוי מיין פרוי און יודיטאַ זענען אַרויסגעראַטעוועט געוואָרען פון די נאַצישע מלאכי־חבלה; אָבער דער קאָפּ האָט זיך מיר פערדרעהט אויסהערענדיק די אויסטערלישע פּאַסירונגען, וואָס האָבען זיך ווי בייזע שלאַנגען געוויקעלט אַרום זיי.

מיין פרוי איז אַוועקגעשיקט געוואָרען קיין דאַכאַו. דאָרט איז זי אויסגעשטאַנען אונמענשליכע פיין. ס׳האָט איהר אין אָנפאַנג צוגעוואָרפען א מילדען שמייכעל און אַזוי ארום זי פאַנגען אין א נעץ פון שאַנד. עטליכע נאַציס פון א העכערער ראַנג האָבען געוואָרפען אויף איהר אַנ׳אויג. די אויסגעלאַסענע יונגען האָבען צווישען זיך פערפיהרט א קאָנקורענץ־קאַמף און דאָס איז געווען פאַר איהר א רעטונג. מ׳האָט זי דערפאַר אריינגעוואָרפען צווישען אַלע פערפיינִיגטע אין קאָנצענטראַציע • לאַגער. שפּעטער איז געקומען דער עלטסטער פון דער גיהנום־אָבטיילונג, וואו מ׳האָט זי אריינגעשליידערט, און זי געוואָלט צווינגען מיטן ברוטאַלסטען טערער, זי זאָל זיך איהם איבערגעבען. ער האָט זי איינמאָל אין מיטען דערנאַכט געוואָלט אריינגאַרען אין זיין צימער אונטערן אויסרייד, אַז ס׳איז געקומען א בעפעהל פון בערלין מ׳זאָל זי בעפרייען, און ער וויל אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם אויספּולען געוויסע פאָרמאַליטעטען אין זיין ביוראָ. מיין פרוי האָט נישט געגלויבט אין דער פּלוצלינגדיגער גוטסקייט פון די רשעים פון בערלין און זיך באַלד אָריענטירט, אַז דער דאָזיגער תליון וויל איהר שלעכטס טוהן. זי האָט געדאַנקט פאַר דער טובה און נישט געוואָלט ארויסגעהן פון דער אינטערערדישער צעלע. זי האָט אָפען ערקלערט, אַז זי וועט נישט געהן אהין, ווייל זי גלויבט נישט אין איהר בעפרייאונג און ס׳איז איהר פערדעכטיג דער נאַכט־וויזיט פון דעם רוצחישן מושל, וואָס איז געקומען אַזוי שפּעט מיט גוטע און זיסע רייד.

— יאָ, אַזוי האָב איך איהם ערקלערט דעם נאַצישען אַכזר — האָט מיין פרוי ווייטער דערצעהלט מיט אַ שטאָלצען, אויפגעהויבענעם קאָפּ, קוקענדיג מיר דרייסט און אָפען אין די אויגען — אָבער די בעסטיע אין איהם האָט זיך אַזוי צעווילדעוועט, אַז ער האָט מיך אַ ריס־אראָפּ־געטהון פון בעט און אויף זיינעם אַ ווינק, האָבען מיך, זיינע צוויי בעגלייטער אַ נעם געטהון אין זייערע אייזען־שטאַרקע אָרעמ׳ס און אַוועקגעטראָגען אין זיין צימער. איך האָב נישט געהאַט קיין קראַפט מיך צו וועהרען. אין צימער זענען געבליבען מיר ביידע: איך און ער, דער ווילדער טיגער. ער האָט ארויסגעשיקט די צוויי יונגען און נאָכהער זיך אַ וואַרף־געטהון אויף מ׳יר מיט חיה׳שער ליידענשאַפטליכקייט. איך האָב געקעמפט מיט איהם און נישט צוגעלאָזט צו זיך. מיין קאַמף וואָלט זיכער געווען אַ פערשפּילטער. איך האָב געפיהלט ווי איך ווער שוואַכער פון מינוט צו מינוט. ווי אַנ׳אויסדרעסירטער אַטלעט האָט ער פון מיר אַרויסגעשלאָגען די כוחות. איך בין געוואָרען מיעד און ערשעפּט. כ׳האָב שוין דעם מינדסטען ווירערשטאַנד נישט געקענט שטעלען. כ׳האָב איהם צוגעלאָזט נעהנטער צו זיך, געוואָרען גוט צו איהם, איהם מכלומר׳שט געגלעט און איהם צוגעזאָגט זיך איבערצוגעבען איהם, אָבער ער זאָל מיך לאָזען אָברוהען אַ פּאַר מינוט. ער האָט מיר דאָס צוליב געטהון, געשמייכעלט צו מיר און זיינע איבערגעגאָסענע אויגען האָבען געבלישטשעט מיט תאוה־גיריגקייט. ער האָט זיכער געמיינט, אַז איך וועל איהם שענקען ליבע, אָבער איך האָב אויסגענוצט די פּאַר מינוט אויף צו קאָנצענטרירען מיין גאַנצען אינערליכען כח, כדי אויף דאָס ניי צו קעמפען געגען דעם אויסוואורף. איך האָב אַזוי אָבגעשלעפּט אַ מינוט נאָך אַ מינוט, אָבער דאָ האָט ער שוין נישט אויסגעהאַלטען און גענומען רייסען פון מיר די קליידער. איך האָב געשוויגען און גאָרנישט זיך אַקעגענגעשטעלט. זאָל ער מיינען, אַז כ׳בין גרייט צו ווערען זיינע — האָב איך געטראַכט און דערווייל געפלאַנט פון אַזאַ אָבוועהר־מיטעל, וואָס זאָל מיך רעטען פון דעם פערשפּיגענעם און געמיינעם נפש — זאָל ער טאַקע אויף גאָרנישט זיך ריכטען. ס׳איז בעסער אַזוי. נאָר אין לעצטען מאָמענט, ווען ער איז געווען בערוישט און צעמישט ווי אַ שכור, גערייצט ביז צום פערלירען די גלייכגעוויכט — האָב איך מיט מיין גאַנצע קראַפט איינגעקלאַמערט זיין האַלדז אין מיינע הענד, איינגעביסען מיט די נעגעל טיעף אין זיין קעהל און איהם דערשטיקט. ער האָט בלויז בעוויזען אַרויסצוואָרפען פון זיך א כאָרכעלדיגען געשריי און זיך גלייך אַראָבגעגליטשט פון בעט, אַרונטערפאַלענדיג מיט אַ טעמפען הילעך אויף דער ערד. איך האָב אַליין נישט אָבגעשאַצט וואָס איך האָב געטהון. כ׳האָב ווירקליך נישט פערשטאַנען פון וואַנען צו מיר האָט זיך גענומען אַזאַ כח, צו קענען גובר זיין אַזאַ ריעז. כ׳האָב העכסטענ׳ס אויסגערעכענט איהם צו פערווינדען אָבער אויף צו טויטען — האָב איך נישט ערוואַרט. איך בין געבליבען ערשיטערט פון מיין בעגאַנגענעם טהאַט. איך בין אראָב פון בעט, צוגעלאָפען צו איהם, געריסען איהם ביי די שלעפען, געמונטערט — אומזיסט. ער האָט אויסגעשפּיגען אַ לאַנגע צונג, געגעבען דעם לעצטען אָטהעם־צוג און געבליבען ליגען איינגאַנצען אָהן בעוועגונג — טויט.

געפאַלען דער ווילדער טיגער. דער ברוטאַלער אַכזר, אין וועמענ׳ס הענד ס׳איז געלעגען דער גורל פון טויזענדטער מענשען אין קאָנצענטראַציע־לאַגער דער וואָס האָט געפייניגט און געמאַרדעט אומשולדיגע מענשען און זיי פון דער וועלט פערשניטען — דער איז אַליין געבענדיגט געוואָרען. און פון וועמען איז ער בעזיעגט געוואָרען? — פון אַ פרוי, פון מיר אַ שוואַכע, צובראָכענע, יודישע פרוי.

(פאָרטזעצונג קומט)

רעפלעקסען...

דער גרויסער איטאַליענישער פּאַטריאָט און אַרמיי־פירער דזשוזעפּפּע גאַריבאַלדי האָט זיך אַמאָל, פאַר א שלאַכט, געוואָנדען צו זיינע אָפּטיילונגען:

— זעלנער! — האָט ער אויסגערופען — אָט, וואָס איך לייג פאָר די, וועלכע וועלען גיין מיט מיר: הונגער, קעלט, היץ, קיין ברויט, קיין קאַשאַרען, קיין שפּייז; פאַרדאָס כסדר'דיקע טרעוואָגעס, שלאַכטען, פאָרסירטע מאַרשען און באַגנעטען־אַטאַקעס; ווער ס'האָט ליב דאָס פאָטערלאַנד פאָלגט נאָך מיט מיר.

• • •

די נייע־געוויילטע ראַטמענער האָבען גראָד צוגעזאָגט א סך גוטע זאַכען, ווי: דירות, שולען, אַרבייט, ברויט, סאָציאַלע הילף פאַר אַלטע לייט, פאַר אַלמנות, פאַר פּרנסה'לאָזע א. ד. גל.

מיר איז באַקאַנט דער אַלטרואיזם פון אונזערע ראַטמענער...

מיר שאַצען אויך אָן די יכולת'ן, די מעגליכקייטען אויף צו דערפילען די אַלע צוזאָגענישען.

אָבער פאָדערען, מאָנען, מסירת־נפש'דיק קעמפען — צי וועלען זיי?...

די וויילער האָבען אָנפאַרטרויט זייער גורל דער אַרבעטערשאַפט.

וואָלט אַזאַ האָראָפּאַשנער יוד באַדאַרפט איינלייגען א טאַכטערס נדן, וואָלט ער איהם גיכער אוועקגעטראָגען צום ה' יונה זילבערבערג.

האָט אָבער דער יוד נישט קיין נדן, נאָר א בינטל צרות, קלאָפּאָטען און דאגות, ברענגט ער דאָס פּעקל צום בונדיסט פייגענבוים און חברים.

און דאָס איז נאַטירליך, מענטשלעך...

דער האָראָפּאַשניק, דער מאַסען־מענטש האָט ריכטיג געהאַנדעלט...

• • •

דער „ראַבאָטניק" רעכענט אויס די שטעט, וואו די פּ. פּ. ס. האָבען באַקומען דעם 21 מאַי א מעהרהייט צו די שטאָדט־ראַטען.

אין זאַקאָפּענע — ברענגט די צייטונג — בילדען די פּ. פּ. ס. אַ מעהרהייט צוזאַמען מיט די לודאָוועצעס.

וועגען דעם, אַז אין ראַדאָם האָבען זיי א מעהרהייט צוזאַמען מיט'ן „בונד" און פר. קל. פאַר. — קיין וואָרט נישט. נישט באַקוועם היינטיגע צייטען...

• • •

א טייל פּוילישע צייטונגען דרינגען אַרויס פון די וואַלען, אַז די יודישע מאַסען האָבען זיך ראַדיקאַליזירט. מיר מיינען, אַז די „ראַדיקאַליזירונג" איז א פּועל־יוצא פון די גרויסע נויט, וואָס הערשט ביי די ברייטע מאַסען, און פון דעם כסדר'דיקען שפּייען אין פּנים אַריין...

• • •

צום סוף א פּאָר אינטימע ווערטער צו די ראַטמענער:

חשוב'ע ראַטמענער! רעדט זיך נישט איין, אַז מ'האָט אייך געוויילט דערפאַר, ווייל איהר זענט די קלוגסטע און די בעסטע אין שטאָט.

דאָס וועט איר ערשט דאַרפען באַווייזען מיט אייער ראַטמענישער טעטיגקייט און טאָקס. ווילן מיר דאָ אייך אויפמערקזאַם מאַכען, אַז איהר זאָלט זיך נישט איזאָלירען פון די מאַסען און אָפּגעבען זיך בלויז מיט „הויך פּאָליטיק". נאָר יעדער יחיד, וואָס וועט זיך ווענדען צו אייך וועגען א אינטערווענץ אין דער שטאָדט־פאַרוואַלטונג, זאָל דורך אייך ווערען חבריש אויפגענומען און דערלעדיקט; איר זאָלט נישט אָפּשיקען פון איינעם צום צווייטען, נאָר אָרגאַניזירען א מין דיזשור, צו וועמען מ'זאָל זיך צו יעדער צייט קענען ווענדען.

מיר גלויבען, אַז איהר וועט זיך בעמיהען, מ'זאָל וועגען אייך שרייבען בלויז גוטס...

הלואי!...

נ. האָלצמאַן.

געוואַלט אויסשפּרייטען די פליגעל אויף די לינקע פּאַרטייען און אַליין זיך איינגעבראָכען און קאָמפּראָמיטירט.

דער בלאָק נישט געהאַט קיין געלד אָבער פאַר „אייגען־געברויך" האָט מען געפּענט די טייסטערס — יודישע ראַטמענער דאָס צינגעל אויף דער וואָג־שאָל.

ס'איז שוין יעצט נישט קיין שום ספק, אַז ווען ס'קומט צושטאַנד א פאַראייניגונג צווישען די דריי יודישע ליסטעס, וואָלט דער רעזולטאַט געווען אַ פיעל גרעסערער, ווי דער איצטיגער. ווען ביי א שפּאַלטונג און צוקרישלונג, איז דאָך געלונגען צו ערבּערען גאַנצע 10 יודישע מאַנדאַטען, קען מען ממילא דרינגען, אַז ביי אַ פאַראייניגונג וואָלט די יודישע בעפעלקערונג געקענט האָבען אַ רעפּרעזענטאַנץ אין שטאָדט־ראַט, וואָס זאָל בעשטעהן מינדעסטענס פון 15 ראַטמענער און אפשר ויותר. דאָס זעלבע וואָלט אויך געווען, ווען די צוויי אַרבייטער־פּאַרטייען: בונד און פּועלי־ציון געהען געאייניגט ביי די וואַהלען אין איין בלאָק. זיי אַליין וואָלטען דאַן בלתי ספק געצויגען איבער 10 מאַנדאַטען.

דער בירגערליכער בלאָק האָט טאַקע געשטרעבט אַלע דריי יודישע ליסטעס צונויפצוגיסען. ער האָט זיי געוואָלט צונויפברענגען אונטער איין דאַך. דער בירגערליכער בלאָק האָט געהאַט גרויסע אַספּיראַציעס. ער האָט געוואָלט שאַפען אַ ברייטען אַחדות־פראָנט פון לינק'ס און רעכט'ס. ער האָט דאָס געוואָלט טהון אין אַנבליק פון אַ געפאַהר, וואָס האָט געדראָהט מיט אַ פערשמעלערונג, מיט אַ פערמינערונג פון דער יודישער ראַטמענערשאַפט אין שטאָדט־ראַט. דער בלאָק האָט געוואָלט מיט זיין ברייטפערמאָסטענעם אַחדות־פּלאַן נישט דערלאָזען, אַז ס'זאָלען פערלוירען געהן יודישע שטימען און ס'זאָלען נישט פערשפּילט ווערען קיין יודישע מאַנדאַטען.

ס'איז געווען אַ שענע, אַ גרויסע אידעע. ממש אַ וויזיע פון משיח'ס צייטען.

ליידער האָט זיך נישט איינגעגעבען. און ווייניג וואָס דער בירגערליכער בלאָק האָט נישט בעוויזען צונויפצופיהרען דעם בונד און די פּועלי־ציון מיט זיין איינענער מחנה — נאָר ער האָט אַפילו ביי זיך אַליין נישט געקענט איינהאַלטען די גלייכגעוויכט. דער בירגערליכער בלאָק גופא איז זיך צעפאַלען אויף שטיקלעך און יעדער פון דער אַחדות־געזעלשאַפט האָט זיך אָפּגעריסען און אין סאַמע לעצטען שאָס פאַר די וואַהלען זיך פערלעגט אַ בעזונדער וואַהלקרעמעל.

אָט אַזאַ אַחדות־עגזאַמען האָט דער בירגערליכער בלאָק בעלעגט. א פערשפּילטער אַ קאָמפּראָמיטירטער און אַן'אויסגעלאַכטער איז ער אַרויס פון די וואַהלען. אין נאָמען פון אייניגקייט, פון אחדות געהאָלט באַדיי געהן אין שפּאַן מיט די לינקע פּאַרטייען און דאָ אַזאַ מיאוסער אינערליכער ברוך ביי זיך אַליין.

מען הערט יעצט וואָס אַמאָהל מעהר, וואָס ס'האָט זיך דאָרט אין דעם בירגערליכען בלאָק אָבגעטהון אַרום די מאַנדאַטען־רייסעגישען. א כאָאָס, א משוגה'דיגע צופאָהרענקייט האָט דאָרט געהערשט. ד"ר פאַסטמאַן אַלס פּאָרזיצענדער פון בלאָק האָט אויסגערעכענט אַז מ'ברויך א וואַהל־פאָנד פון 1200 זלאָטעס. ער האָט אַפּעלירט צו דער בלאָק־קאָאַליציע זי זאָל אַזאַ סומע צונויפשטעלען, ווייל אָהן געלד קען מען קיין וואַהל־אַקציע נישט פיהרען. די „קאָאַליציע" האָט אויסגעהערט, אָבער קיין געלד נישט געבראַכט. ס'האָבען בלויז געבראַכט די ה"ה משה ראָטענבערג און נתן רובינשטיין יעדער צו 100 זל. אָבער דאָס איז געווען ווייניג און ווייט נישט גענוגענד אויף אַ ברייטע אַגיטאַציע, וואָס זאָל אויסשפּילען מינימום 8 מאַנדאַטען. ד"ר פאַסטמאַן האָט דעריבער רעזיגנירט פון זיין אמט אַלס פאָרזיצענדער און זיך געקליבען צו געהן פאַר זיך...

דאָס זעלבע האָט כמעט יעדער פון בלאָק אין זין געהאַט צו טהון. פריהער איז טאַקע קיין געלד נישט געווען. אָבער ווען יעדער איז אַרויס בעזונדער אויפ'ן וואַהל־יאַריד מיט אייגענע וואַהל־צעטעלעך, איז געלד שוין יאָ געווען. פריהער האָט זיך טאַקע נישט געלוינט צו געבען געלד אויף אינאַיינעם אַריין, אָבער אויף אייגען־געברויך, איז שוין געווען גאָר עפּעס אַנדערש... יעדער אויפגעבראַכענער פון בלאָק האָט געעפענט דעם טייסטער און געצאָהלט פאַר אייגענע וואַהל־ליטעראַטור.

יעצט נאָך א פּיקאַנטע זאַך. דער בלאָק האָט בעשטימט איינצואָרדנען דריי טעג פאַר די וואַלען א מיטינג אין „ראַזמאַיטאָשטשי" (דאָס האָט געזאָלט זיין דאָנערשטאָג דעם 18 מאַי. ס'איז גראָד געווען א חגא־טאָג) מ'האָט אַנגאַזשירט א רעדנער פון וואַרשאַ, דעם בעקאַנטען מזרחי־טהוער ראַדזינסקי און איהם בפירוש געשריבען, אַז דאָנערשטאָג זאָל ער קומען קיין ראַדאָם אויף דער און דער שעה. דער ה' ראַדזינסקי איז געקומען פּינקטליך אין זעלבען טאָג און צו דער זעלבער שעה, אוועק צום טעאַטער, מיט דער פולער זיכערקייט, אַז אינוועניג אין זאַהל איז שוין א ודאי דאָ א פול־געפּאַקטער עולם. אָבער צוקומענדיג נאָהנט האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז לא דובים ולא יער. נישט קיין מיטינג, נישט קיין עולם — נאַרנישט.

וואָס איז געשעהן? פשוט נישט געווען קיין געלד צו דינגען דעם זאַהל; איז דאָך ווידער א קשיא, וואָס איז דער ה' ראַדזינסקי שולדיג, צו וואָס האָט מען איהם געהייסען קומען און מאַכען אומזיסטע הוצאות? איז דער תירוץ, אַז דער בלאָק האָט טאַקע געהייסען דעם צעדרייטען סעקרעטאַר זיינעם אַנשרייבען א בריוו צום ה' ראַדזינסקי, אַז ער זאָל נישט קומען נישט מער, נאָר דער צעדרודערטער האָצמאַך האָט פערגעסען און פונקט אוועקגעלעגט דעם בריוו צומאָרגען'ס פרייטאָג דעם 19 מאַי, אַזוי, אַז ווען ה' ראַדזינסקי איז צוריקגעקומען קיין וואַרשאַ האָט ער דעם בריוו ערשט ערהאַלטען שבת דעם 20־טען מאַי.

ה' ראַדזינסקי האָט גענומען א גערעכטע טענה, אַז ס'קומט איהם אומצוקערען די רייזע־הוצאות. דער בלאָק האָט זיך געדרעהט אַהין, געדרעהט אַהער און געמוזט צאָהלען. און דער ה' ראַדזינסקי, וועלכער איז אגב א גוטער רעדנער, האָט געמוזט צוריקפיהרען קיין וואַרשאַ זיין רעפּעראַט.

היינט וואָס־זשע איז דער ווינדער, אַז ביי אַזאַ דעזאָרגאַניזאַציע און אַנאַרכיע און ביי דער מיטאַרבייט מיט'ש טיינפּגעזאָגט פון אַן'אונפּעראַנטוואָרטליכן, צוטראַגענעם און שוטה'וואַטע יונגערמאַנטשיק אַלס סעקרעטאַר, איז דער בלאָק דורכגעפאַלען מיט'ן קנאַק און מוז נעבעך יעצט טראַכטען וועגען אַריינפּראַגען רעקורסען געגען די וואַהלען אין מאַנכע וואַהל־קרייזען.

מען הערט למשל, אַז אין די וואַהל־קרייזען וואו מצד דעם בירגערליכען בלאָק האָבען פיגורירט משה ראָטענבערג און מיכאל ריכטמאַן זאָלען די וואַהלען אייבערגעהן, ווייל דער בירגערליכער בלאָק זאָל האָבען אַריינגעטראָגען א פּראָטעסט און א בעגרינדעטען פּראָטעסט, אין דער הויפּט־וואַהל־קאָמיסיע.

מען דערצעהלט וועגען נאָך אַנדערע שענע הינטער־קוליסען־זאַכען, וועלכע וועלען מיט דער צייט קאָפּויער שווימען.

• • •

די 10 יודישע ראַטמענער ווערען איצט פון פערשידענע זייטען אָבגעשאַצט ווי דאָס צינגעל אויף דער וואַג־שאָל. דאָס איז דערפאַר, וואָס אין נייעם שטאָדט־ראַט בילדען זיך אויס צוויי ענטגעגענגעזעצטע גרופּירונגען אין איין און דערזעלבער צאָהל: 19 אויף 19. פּ. פּ. ס. האָט דאָס מאָהל פערלוירען 7 מאַנדאַטען. זי האָט געהאַט אין פריהערדיגען שטאָדט־ראַט 26 ראַטמענער. איצט האָט זי בעקומען נישט מעהר ווי 19. דער כאַדעקיש־אָזאָנישער בלאָק האָט 18 און די ענדעציע איינעם. א סברה אַז געגען פּ. פּ. ס. וועלען זיך ביידע: דער אָזאָן מיט דער ענדעציע פאַראייניגען און אַזוי־אַרום וועט פונקט זיין 19 געגען 19. ס'האַלט זיך נעשאַפען א נישט קלאָרע לאַגע און דער שטאָדט־ראַט וואָלט בעמויזט געבליבען שטעהן אויף א טויטען פונקט, נישט האָבענדיק קיין איבערוויגענדע מעהרהייט אין אַלע פראַגען. מען מוז דערום אַריבערווינקען צו די יודישע ראַטמענער, ווייל נאָר מיט זיי קען זיין א רייד פון שאַפען א מעהרהייט. פערשטעהט זיך, אַז דאָס איז נישט לרצון דער פּ. פּ. ס. וועלכע וואָלט בעסער צופרידען געווען, ווען זי האָט אַנ'אייגענע מעהרהייט און ברויך נישט אָנקומען צו די יודען, אַפילו צו סאָציאַליסטען־יודען. די פּ. פּ. ס. וואָלט זיך דאַן געשפּירט בעקוועמער און נישט געברויכט אָבצאָהלען פאַר'ן דאָזיגן יודישען חסד מיט געוויסע קאָנצעסיעס. היינט האָט זי נישט קיין עצה און בלית־ברירה וועט זי מוזען אָנקומען צו די שטימען פון יודישע ראַטמענער, וועלכע וועלען געוויס עפּעס אויסדינגען דערפאַר.

דער היגער „דזיען־דאָברי", וועלכער איז געוואָרען דער נושא־כלים פון היגען „אָזאָן", האָט שוין דאָס בעצייטענס דערשמעקט און ער וואָרענט סאַקע די פּ. פּ. ס. זי זאָל זיך נישט צופיעל חנ'דלען מיט די אידען, ווייל דאָס קען איהר שאָדען ברענגען. אין א צייט, ווען עס שטאַרקען זיך אין דער פּוילישער געזעלשאַפט די נאַציאָנאַלע שטימונגען — שרייבט דער „דזיען־דאָברי" — איז נישט פּאָפּולער דער קאָנטאַקט מיט די יודען און די פּ. פּ. ס. קען זיך דערמיט פערשאַפען נאָך א גרעסערע ירידה און אַראָבזעצען איהר איינפלוס ביי די מאַסען.

• • •

דער איינציגער ראַטמאַן פון דער ענדעציע איז דער פּראָפעסאָר עגעימאַן. אַדוו. גאַיעוויטש, דער פיהרער פון דער היגער ענדעציע, וועלכער האָט געאַרבייט אויף אַלע כלים, איז נעבעך דורכגעפאַלען. ער האָט פיגורירט אויף דער זאַמלינע, אָבער דאָרט האָט איהם דעם מאַנדאַט אַרויסגעשלאָגען איגנאַצי גאָלדבערג.

אַז מ'האָט מזל — קומט דאָס גליק אַליין אין שטוב אַריין

אינטערעסאַנטע געשיכטע וועגן דער „באָמבע" פון 75 טויזענד זל. וואָס איז אַריין קיין ראַדאָם.

קיין ראַדאָם איז אַריין 75 טויזענד זלאָטעס.

ס'איז א פערהעלטניסמעסיג שענער געווינס. די וואָס האָבען זוכה בגורל געווען, זענען געוויס צופרידען און מלא בשמחה; וועט טאַקע דעריבער זיין אינטערעסאַנט איבערצוגעבען, ווי אַזוי און ווער עס זענען געווען די גליקליכע געווינערס. מען דערצעהלט וועגען דעם אין שטאָדט גאַנצע לעגענדעס. מענשען, וואָס שפּילען אויף דער לאָטעריע, בעווינדערען ממש דאָס מזל פון די יעניגע, צו וועלכע די גליקליכע לאָטעריע־צעטלען זענען אַריינגעפאַלען דורך א מאָדנעם צופאַל.

אָט וואָס מען דערצעהלט וועגען די אַריינגעשאָסענע קיין ראַדאָם 75 טויזענד זלאָטעס.

קודם כל וועלען מיר אָנרופען דעם נומער פונ'ם מזל'דיגען לאָס. דאָס איז דער נ ו מ ע ר 131,413 אויף דעם נומער האָט בערך 6 יאָהר געשפּילט א בעאַמטער פון א היגען רעיענט. נישט ציהענדיג דעם קלענסטען געווינס, אַפילו נישט קיין סטאַווקע, האָט זיך דער בעאַמטער מישב געווען און פונקט דאָס מאָהל רעזיגנירט פון שפּילען אויף ווייטער. דער זעלבער נומער האָט דורך דער גאַנצער צייט פון די דריי קלאַסען נישט נושא חן געווען און געבליבען ליגען אין דער קאָלעקטור פון ווייסעלפיש. אין די לעצטע טעג פון דער ציהונג פון דער פיערטער קלאַס, האָט דער סובקאָלעקטאָר שטיינבערג גענומען דריי פינפטלען פון לאָס און געלאָזט זיך מיט זיי צו פערשידענע שפּילער, וועלענדיק פערהאַנדלען זיי דאָס גליק. ער האָט אָבער געהאַט ווייניג אַמאַטאָרען. ער האָט זיך פּשוט געבעטען ביי מענשען צו קויפען די דריי פינפטעלעך, אָבער אַלע האָבען אָבגעזאָגט. צווישען אַנדערען איז ער אויך געווען ביים ה' גוטשטאַט אויף זשעראָמסקי 27. אָנטרעפענדיק אויף אַ נעגאַטיווען ענטפער האָט זיך דער קאָלעקטאָר פלוצלינג דערמאָנט אין זיינע א קליענטקע, א געוויסע חלוצה פון א היגען קיבוץ, וועלכע האָט איהם מיט עטליכע טעג פריהער דערצעהלט, אַז ס'האָט זיך איהר געחלומ'ט, אַז זי זאָל שפּילען אויף דער לאָטעריע, אָבער זי האָט גראָד נישט קיין געלד. דער קאָלעקטאָר איז אוועק צו איהר מיט דער דעה, אוועקצוגעבען אויף באָרג. דאָס איז געווען אין די סאַמע לעצטע טעג פון פערענדיגען די ציהונג פון דער 4־טער קלאַס און ער האָט זיך געטראַכט, אַז אין עטליכע טעג אַרום קען דאָס צעטעלע, שוין זיין אויסגעשפּיעלט; איז דעריבער שוין גלייכער צו פערקויפען אַפילו אויף טשאָפּ, און אַבי נישט היזק צו האָבען.

אַז ס'איז בעשערט געווען, האָט דער קאָלעקטאָר פונקט געטראָפען דאָס מיידעל אויפ'ן וועג און איהר אוועקגעגעבען איין פינפטעלע, מיט'ן בעדינג, אַז העכסטענס אין א טאָג צוויי אַרום ווערט בעצאָהלט דערפאַר.

מעהר איז ער שוין נישט אימשטאַנד געווען אויפצוטוהן. און ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אין דער קאָלעקטור מיט צוויי פינפטלען, אָבגעבענדיק זיי דעם אינהאָבער פון דער קאָלעקטור. ער האָט נאָך רעכט נישט געהאַט אָבגעצויגען דעם אָטעם פון אַרומלויפען צו פערשידענע מענשן און — ס'קלינגט דער טעלעפאָן. וואַרשאַ רעדט און איז מודיע, אַז אויפן נומער 131.413 איז אַרויס 75 טויזענד זלאָטעס.

וואָס ס'האָט זיך אָבגעטהון אין האַרץ פון סוב־קאָלעקטאָר שטיינבערג — איז זיך לייכט פאָרצושטעלען. ערשט פאַר אַ רגע האָט ער געהאַלטען אין דער האַנד צוויי פינפטעלעך פון זעלבען נומער און דאָס גליק איז פון איהם אוועקגעפלויגען.

ווען דער טעלעפאָן קלינגט מיט איין רגע פריהער...

אַלזאָ האָט די קאָלעקטור ווייסעלפיש אַליין געווינען 24 טויזענד זל. אויף צוויי פינפטלען; 12 טויזענד זל. האָט געווינען דאָס מיידעל פון קיבוץ „בחזית" און 24 טויזענד זל. האָט געווינען ה' סעלים ראָטענבערג. צום ה' ראָטענבערג האָט זיך ס'מזל מיט געוואַלד אַריינגעריסען. ער איז געקומען אין זעלבען ט אָ ג א י ן דער קאָלעקטור פון ווייסעלפיש נאָך אַ סטאַווקע, וואָס ער האָט געווינען ביי דער ציהונג פון דער 4־טער קלאַס און מ'האָט איהם דאָרט פאָרגעשלאָגען אַנשטאָט אָבצונעמען פאַר דער סטאַווקע — קויפען די צוויי פינפטלעך פונ'ם דערמאָנטען לאָס, בעקומענדיג נאָך דערצו אַ רעשט־געצאָהלט 5 זל: — דעם עודף פון דער סטאַווקע. ה' ראָטענבערג האָט זיך געוואַקעלט: יאָ קויפען, נישט קויפען און מ'האָט איהם פּשוט אַריינגעשטופּט אין האַנד די צוויי פינפטלען, פון וועלכע ס'איז שפּעטער אין אַ צוויי־דריי שעה אַרום אַרויסגעשפּרונגען 24 טויזענד זל.

אָט וואָס הייסט מזל.

אַז מ'האָט מזל, קומט דאָס גליק אַליין אין שטוב אַריין.

מאיר הערץ

אַרעש, אַ בהלה אין שטעטל — נישטאָ מענדעל פּיליצער

פון דער סעריע «די פוילישע פּאָוסטאַניע»

XIX

מענדעל איז איצט שטארק דאנקבאר געוועזן זיין ווייב. ער האט געזאגט, אז ס'איז טאקע זעהר גליין, וואס זי האלט ביי זיך אין בוזעם א ביסעל געלד. ווארום וואס וואלט ער איצט געטהון, א שטייגער ווען זי האט אזוי נישט ביי זיך און ר' העשקעלע שפארט זיך דוקא איין, אז מ'מוז איהם שוין געבען? דעמאלט וואלט ער דאך געזעהן די שעגניקעס מיט'ן געלד און ברילאנטען און ווער ווייסט וויפיעל ער וואלט זיך דאן געהייסען געבען.

מענדעל האט שוין געוואלט פערשליסען די טהיר און מאכען נאכט. חיה רויזעל האט איצט געמאכט געוואלדען אויפ'ן קאפ. זי האט געפיבערט אין היץ. ס'האט איהר וועה געטהון דאס הארץ, וואס זי האט געמוזט אוועקגעבען ר' העשקעלע חלפן אזוי פיעל גאלדענע מטבעות און הוץ דעם האבען אויף איהר אנגעווארפען א שרעק דעם מאגעלניצער'ס ווערטער.

האט מענדעל שוין געוואלט אראבדרעהען דעם לאמפ, כדי חיה רויזעל זאל גיכער איינשלאפען, אבער נאר אומגעריכט שהוט א פאל אריין פיניעלע דער נאכט-היטער מיט דער גרויסער לאמטער.

מענדעל וואס איז אנגעצויגען אויף פיניעלע פרעגט איהם מיט א בייזע שטים: וואס עפעס אזוי שפעט געקומען צו גאסט, אפשר ביסטו געקומען איצט א שמעק טהון צום קאסטען געלד?

פיניעלע תם שעמט זיך גארנישט און ענטפערט דרייסט:

— און לאז אייך דאכטען, אז טאקע אזוי. ר' העשקעלע חלפן, האט איהר געמעגט געבען א גאנצע קופע גאלדענע רענדלעך? איך וויל אזוי פיעל, ווייל כ'קען אויך דערצעהלען די רוסען די מעשה און דאן — ווייזט ער איהם מיט א פערציגען שטריקעל איבער'ן האלז — וועט זיין חיק-חיק... יאך בין געוועזן דער ערשטער, וואס האט געזעהן דעם קאסטען געלד —

— פון וואנען ווייסטו, אז כ'האב נעגעבען ר' העשקעלע חלפן גאלדענע רענדלעך? האט שוין מענדעל אראבגעלאזט דעם טאהן און געפרעגט ווייכער.

— הע-הע, כ'האב דאך ערשט געטראפען ר' העשקעלע אין גאס. האט ער מיר דערצעהלט, אז ער געהט פון אייך, און, אז איהר האט איהם געגעבען א פעטע פארציע. א ווארט-צייכען: אז חיה רויזעל האט ארויסגעצויגען פון בוזעם די אימפעריאלען. ר' העשקעלע האט מיך געהייסען אהערגעהן צו אייך און אייך זאגען אויף דעם זעלבען פסוק, וואס ער: אז די רוסען וועלען קומען מאכען א רעוויזיע און אייך נעמען אויף דער תליה. יאך ווייס שוין וואס צו זאגען. יאך וועל זאגען, אז איהר האט געראטעוועט „פאווסטאנצעס” און דערפאר האט איהר בעקומען א קאסטען געלד —

מענדעלען איז פערגאנגען הינטער'ן הארץ אבער ער האט זיך געפאסט און ווייטער געפרעגט:

— פיניעלע, ווי פאלט דיר איין ר' העשקעלע צו דערצעהלען? וואס, ער איז דיינער א חבר? ער האלט דאך דיך פאר א תם —

— ע, ר' מענדעל, ער האלט מיך שוין יעצט נישט פאר קיין תם. פון וואנען האט ער דען געוויסט, אז ביי אייך איז דא א קאסטען מיט געלד? יאך האב דאך דערצעהלט. ער האט מיך גענוי אויסגעפארשט און יאך האב איהם אלץ געזאגט. דערפאר האט ער מיר אויך איצט דערצעהלט, אז ער האט גענומען ביי אייך געלד. סהע, ר' העשקעלע איז א פיין יודעל, ער האט מיר באלד צוגעזאגט, ווען יאך האב איהם דערצעהלט, ווענען אייער קאסטען געלד, אז יאך וועל אויך אבלעקען א פעט ביינדעל —

מענדעל האט שוין איצט אלץ קלאר פערשטאנען. ס'איז איהם געווארען ליכטיג און פינסטער אין קאפ. חיה רויזעל איז אראבגעקראכען קראנקערהייט פון בעט און ארויסגענומען ווידער א שעהן ביסעל אימפעריאלען און זיי דערלאנגט פיניעלען:

— נא דיר, דא האסטו אויך א מתנה פאר דיין קלוג מויל. נאר מאך א שווייג, וועסטו קריגען נאך —

פיניעלע האט געכאפט מיט ביידע הענד, אריינגעהארכט אויף מזל און אויסגעוואונטשעט:

— אהא, פון היינט אן שווייג יאך. כ'עב זיך מאכען ווי געפגר'ט, נאר געדענקען זאלט איהר חיה רויזעלע, איהר זאלט מיר געבען נאך. כ'גלויב אייך אויפ'ן ווארט. אהא, די רוסען וועלען שוין נישט וויסען, עך קענט רוהיג שלאפען און האטץ מיר א גוטע נאכט—

אז פיניעלע איז שוין געוועזן הינטער דער טהיר און מ'האט געהערט זיינע טריט פון ווייטענס, איז מענדעל ארויס פון די כלים. ער האט זיך געריסען די האר פון קאפ און שיער נישט זיך צעוויינט:

— געוואלד, מיר זענען דאך שוין אומגליקליך. זיי וועלען דאך קומען יעדען טאג צאפען פון אונז געלד. און נישט בלויז זיי. נאר זיי קאנען נאך אונטערשיקען אנדערע אויך. יעדער וועט אונז סטראשען און פון אונזער גאנצען אוצר וועט ווערען א טייך. ס'איז דאך א שטעטעל מיט באנדיטען. זיי וועלען אונז מאכען פאר ארימעלייט און ווען מיר וועלען שוין נישט האבען וואס צו געבען, וועלען זיי אויך נישט וועלען גלויבען און דאן וועלען זיי אונז אויסגעבען די רוסען און מיר אלע וועלען נאך איבער זיי געהען אויף דער תליה. נישטא קיין אנדערע עצה נאר שוין צו אנטלויפען פון שטעטעל ערגיץ ווייט, ווייט אוועק.

אלע שטוב-מענטשען פון קליין ביז גרויס האבען נישט נאר מסכים געווען, נאר אלע בפה אחד האבען געלאדימט און גע'רעשט, אז מען מוז שוין אנטלויפען, אנטלויפען ווי פון א מגפה.

און צומארגענ'ס האט מענדעל געקויפט א נייעם פערד-און-וואגען און זיך אוועקגעלאזט מרחקים אויסצוזוכען ערגיץ-וואו א שטעדטעל ווייט פון דער פיליצע, וואו מען קען איהם נישט און מען ווייסט נישט זיין יחוס.

אז ער האט ענדליך געפאקט ערגיץ א ווייט שטעדטעל איז ער געקומען א היים און דא האט מען ווידער אבגעהאלטען אן אסיפה ווי אזוי מען פיהרט איבער די שעגניקעס און דאס גאנצע געלד און זילבער מיט די ברילליאנטען. ארויפצולעגען עס אויף דער פיהר איז א סכנה צוליב צוויי טעמים: ערשטענ'ס צוליב דעם רוסישען חיל, וואס איז בעלעגט אויף די וועגען, צווייטענ'ס ר' העשקעלע חלפן, דער מוסר, מיט פיניעלע תם קאנען זיך דערוויסען דערפון, אז מענדעל אנטלויפט מיט'ן אוצר און זיי וועלען דאס גאנצע שטעטעל צונויפברענגען. ס'וועט ווערען א גאנצע טרעוואגע, און מען וועט אים נישט ארויסלאזען סיידען ער וועט אוועקגעבען כך וכך גאלדענע רענדלעך.

האט מען זיך געבראכען די קעפ ביי מענדלען אין שטוב דריי טעג מיט דריי נעכט, ביז מ'איז געפאלען אויף אזא אויפטהו: מ'זאל אויפנעהען ספעציעלע טארבעס, אריינשיטען אין זיי דאס געלד מיט די ברילליאנטען און די טארבעס זאל מען אויסבעטען און אנטהון קודם-כל אויף חיה רויזע מיט איהרע אכט טעכטער און אויף די צוויי קליינע יונגלעך. פרויען און קליינע קינדער וועלען די קאזאקען אויפ'ן וועג נישט רעווידירען — און אוועק זאלען חיה רויזעל מיט די קינדער אין מיטען דערנאכט, ווען ס'גאנצע שטעדטעל שלאפט; אייה, פיניעלע דער נאכט-שומר וואס דרעהט זיך ארום איבער'ן שטעדטעל גאנצע נעכט מיט'ן לאמטער — איז אויף דעם אויך פערהאן א עצה. מענדעל ווייסט שוין וואס ער האט מיט איהם צו טהון. דאס נעמט ער אויף זיך.

האט מען טאקע אזוי געטהון. ארום צוועלף ביינאכט האט מענדעל אריינגערופען פיניעלע תם, מיטגעבעטען איהם צו דער וויעטשערע און איהם אזוי אנגעשיכור'ט, אז ווען מענדעל האט איהם דערנאך אריינגעטראגען אויף די הענד אין שטאל אריין, האט ער צומאלט נישט געפיהלט. דאן האט חיה רויזע מיט די קינדער ארויפגעצויגען אויף זיך די אויסגענייהטע לאנגע טארבעס מיט'ן געלד און זילבער, גוט ארומגעפאסקעוועט אויף זיך מיט ברייטע שנירען און פעסט פערבונדען אזוי, אז זיי האבען זיך נישט געקענט אויסבויגען און קוים בעוויזען ארויפצוקלעטערן אויף דער פוהר. נאכדעם האט מען ארויפגעלעגט אויף דער פוהר א ביסעל כלי-בית מיט'ן בעטגעוואנד. אויך מענדעל האט זיך אנגעלעגט פולע שטיוועל מיט געלד און ברילליאנטען און ער האט א שמייס געטהון די צוויי גרויסע קעטעס און מ'האט געמאכט פליטה ארויס פון שטעדטעל.

אין דער פריה ווען ס'שטעטעל איז אויפגעשטאנען פון שלאף איז געווארען א רעש, א בהלה — מענדעל איז נישטא. די שטוב איז ליידיג און פוסט ווי א חורבה. דער צעבראכענער טיש מיט די הינקענדיקע בענקלעך וואלגערען זיך ארום אין א בארג שטרוי, וואס מ'האט אויסגעשיט פון די שעגניקעס.

דער ערשטער, וואס האט געמאכט דאס געוואלד איז געווען ר' העשקעלע חלפן, וועלכער האט מענדלען געהאלטען אויפן אויג און יעדען בעגינען געלאפען אונטער מענדעלס פענסטער כאפען א קוק וואס מ'הערט דארט, אדער אויפכאפען א ווארט. אפילו אין מיטען דער נאכט פלעגט ער זיך צושארען צו די לאדענס ווי א שאטען, טאמער וועט אים געלונגען צו הערען עפעס.

ער האט זיך נישט געקענט שענקען וואס די היינטיגע נאכט איז ער אזוי פערזונקען אין שלאף. ער האט זיך געוואלט א מעשה אנטוהן. אבער שריי היינט; שריי מארגען, ס'איז פערפאלען מענדעלס געביין איז שוין נישטא.

(פארזעצונג קומט)

פעליקס פרידמאן — ווארשא

יאַאכים קאַרנבליט און שלמה נוסבוים

(צו זייער נאהענטסטער בילדער-אויסשטעלונג אין ראדאם)

דער יובל-סאלאן, ארענזשירט פון פאריין פון יודישע קינסטלער-פלאסטיקער אין פוילען, האט געזעהן דעם גרויסען און פארדינטען דערפאלג. ס'זענען געווען פארטראטען כמעט אלע יודישע קינסטלער פון גאנץ פוילען.

ער האט זיך אויסגעצייכענט מיט די נייעסטע שאפונגען פון די יודישע פלאסטיקער, פאר וועלכע דער מאדערנער וועג און די נייע דערגרייכונגען איז געווען אן אנזאג פון א נייער תקופה אין דער קונסט. עס איז געווען א צייט, ווען די עקסטרעמסטע ריכטונגען האבען געבושעוועט אין דער גאנצער וועלט פון קונסט. און דער יונגער קינסטלער א י ז, נישט ווילענדיג מיטגעריסען געווארען מיט די נייע איזמען. ער האט געמוזט דורכמאכען די אלע ענטשטאנענע שולען, אויספרובען זיי אויף זיך, עקספערימענטירען און אויסקריסטאליזירען זיין אייגענע פארם, און ברענגען צום אויסדרוק זיינע אינדיווידועלע מעגלעכקייטען.

קינסטלער, וועלכע האבען געהאט א נייגונג צו א שאפונגס-פראצעס שטענדיג אומרויקע, האבען געמוזט באזוכען די גרויסע שטעט. צענטערס, וואו ס'איז אנטשטאנען די גרעסטע קולטור פון קונסט, איינזאפן אין זיך און באטענען מיט דיקאריפעען, וועלכע זענען געווען די פונדאמענט-לייגער פאר דער קומענדיגער פלאסטיק.

פאר דעם יונגען קינסטלער איז א מוזיי א גרויסע דערשיינונג: א הויז פון וועלכען ער וועט קענען באררייכערען זיין טאלאנט, דערגרייכען דאס, וואס איז פאר איהם געווען נישט צוגענגלעך, קאנטראלירען די פעהלערן, וועלכע האבען זיך אריינגעריסען אין זיין שאפונג, אבסערווירען די קלאסיקער, וועלכע זענען אפילו פאר די מאדערניסטען געווען די גרעסטע לערער.

די יעצטיגע אויסשטעלונג פון די צוויי יונגע קינסטלער: יאאכים קארנבליט און שלמה נוסבוים, ארענזשירט אויך פון פאריין פון יודישע קינסטלער פלאסטיקער אין פוילען, דארף ווערען פארצייכענט פאר א דערפרייענדע דערשיינונג.

די צוויי יונגע קינסטלער זענען צום ערשטען מאל פארטראטען אין ווארשא מיט אן אייגענער אויסשטעלונג און מיט א גרעסערער צאל בילדער, און דאס וועט טאקע געבען די מעגלעכקייט צו באקענען דעם ברייטען עולם מיט די טאלענטירטע קינסטלער.

ס'איז קיין ספק נישט, אז זיי געפוינען זיך אויף א גוטען וועג און וועלען נאך א סך לייסטען פאר דער מאדערנער מאלעריי און דערגרייכען די פאזיטיווע רעזולטאטען אין זייער שאפונג. יאאכים קארנבליט איז שוין געווען אויף דער ברייטער וועלט. מיט א יאהר צוריק האט ער באזוכט: רוים, ווענעדיק, נעאפאל. פון דארט האט ער געבראכט א גרעסערע צאל עקספאנאטען, געמאלן מיט אייל און פאסטעל. אין איטאליע האט ער זיך באקענט מיט די רענעסאנס-מייסטערס, וועלכע האבען קארנבליטען געגעבען דעם אימפולס אויף ווייטערע ארבייט. די שיינע לאזורענע ברעגעס פון איטאליע זענען דורך דעם קינסטלער פארפיקסירט געווארען אויף דער לייוונט. דער קאנטראסטער האריזאנט מיט זיינע ריינע טענער, איז געווארען געדעמפט און סינטעטיזירט דורך דער פריזמע פון יונגען קינסטלער. געלערנט ווי אזוי צו אינטערפרעטירען די נאטור, פארייגפאכען זי מיט פשוטע מאלערישע מיטלען און ארויסרופען די געהעריגע עפעקטען פון דער געגענט און פון דער זייער רייכער לאנדשאפט.

די הימל אולטרא-מארינע און שמאראגד-גרינע, וועלכע לעבען אין דער נאטור, ווערען ניואנסירט און הארמאניזירט אין א גאנצקייט.

קארנבליט האט אויך באזוכט פאריז, וואו ס'געפינט זיך דער גרויסער אוצר פון קונסט: לוווער, לוקסענבורג-מוזיי און זשע דע פאם. אין פאריז, וואו ס'געפינען זיך די ווערק פון די אימפרעסיאניסטען, איז פאר קארנבליטען געווען א ניי פעלד פון אבסערוואציע. פון זיי האט דער קינסטלער ארויסגעצויגען דעם עסענץ פאר זיין שאפונג און רעאליזירט די וויכטיגסטע עלעמעטען, וועלכע זענען אים געווען נויטיג. קארנבליט אסימילירענדיק זיך מיט דער פראנצויזישער קונסט, האט דאך נאך נישט באוויזען אלץ אויסצולאדען. דאס בילד נומ. 3 אטשיקאסטעלא און סיציליע: אויפ'ן ערשטען פלאן א טורעם פון א קלויסטער אין א ברוינלעכן טאן, די קאלירטע הייזלעך, די פענסטער פערשטעלט מיט די גרינע פארביגע סטארעס, כאראקטיזירען דעם הייסן קלימאט און די רייכע פארבען-גאמע פון שטעטעל. אדער קאפרי, א פארט ביים ים. דאס לויטערע וואסער מיט אירע קאנטראסטע עפעקטען פון פיאלעטען קאליר, זענען דורכן קינסטלער גוט אויפגעפאסט. דאס בילד נומ. 19 ג ע ט א אין רוים. די ברוינלעכע ארכיטעקטאנישע הייזלעך מיטן שמאלען געסל, וואו די וועש טריקענט זיך פון די זון-שטראלען, איז אין דער פראבלעם פון ליכט, שאטן-עפעקט, דורכן קינסטלער גוט געלעזען. דאס בילד פארמאגט שטימונג. אויב דער איטאליענישער פייזאזש האט נאך אין זיך רייץ פון פון פארב, איז דער וואלינער מאטיוו מאנאטאן און גרוי ווייזט אויס, אז דאס זענען ארבייטען פאר זיין אוועקפאהרען קיין איטאליע און פראנקרייך. דער פארטרעט דאגעגען פונם ליטעראט ווידרעוויטש, איז גוט אין דער באוועגונג און אויסדרוק. דאך געפינען מיר אויף דער יעצטיגער, קארנבליטס אויסשטעלונג ארבעטען, וועלכע הייבען אן שוין כאראקטעריזירן זיין אינדווידועלען וועג. אבער, ווען ס'וועלען נאך אפטרעטען די פארשידענע דיסהארמאנישע פעלערן און ס'וועט קומען די פארטיפונג פון אייל-פאקטור און עקאנאמיע פון פארבען, וועט דער קינסטלער שאפן

(סוף אויף זייט 7)

שלמה נוסבוים — פּייזאַזש

יאַאכים קאַרנבליט — קאַפּרי

מ. טייכמאַן
(וואַרשא)

דער קרומער צאהן

(דערציילונג)

וואָס טהוט מען מיט מיין קרומען צאָהן?

אַלע אין שטוב האָבען נישט אויפגעהערט צו רעדען וועגען דעם. און יעדער האָט אויף זיין שטייגער דערגאַנגען מיר די יאָהרען און איך בין געווען גאָט די נשמה שולדיג און האָב ביטער געוויינט.

דער טאַטע האָט געזאָגט, אַז ער קען אויף מיר נישט קוקען צוליב דעם קרומען צאָהן. די עלטערע שוועסטער'ס האָבען זיך מיט מיר געקריצט און טאָמער האָב איך זיי נישט געוואָלט פאָלגען, האָבען זיי מיך איבערגערופען „שוואַרצער־האָהן, קרומער צאָהן". און איינע פון זיי, רחל, די וואָס איז געווען עלטער פון מיר מיט צוויי יאָהר און איז שוין געגאַנגען אין דער רוסישער שקאָלע אַריין, האָט זיך געשוואוירען, אַז איך וועל שטאַרבען. וואָרים, האָט זי גע'טענה'ט, א מענטש וואָס ווערט געבוירען מיט אַזאַ צאָהן, קען נישט לעבען. אַלע מענשען וואָס לעבען האָבען גלייכע צייהן — הייסט, איז זי נישט גערעכט?

און איך האָב איר געגלייבט און בין געווען זיכער, אַז וואָס־וואָס, נאָר שטאַרבען מוז איך... און נאָך אַזאַ מעשה בין איך צוגעגאַנגען צום שפּיגעל און אַנגעקוקט נאָך א מאָהל דעם קרומען צאָהן און אַ היץ האָט מיך בעשלאָגען.

און ער, דער צאָהן, ווי גאָר נישט, איז זיך געוואַקסען אַ ברייטער, א ווייסער פונקט אין פראָנט איבער צוויי פאָדערשטע צייהן און זיך גאַרנישט געמאַכט פון מיינע צרות. און געוואַקסען איז ער אַזוי ווי אויף צוריק און אונטערגעהויבען מיר די אייבערשטע ליפּ און מיך האָט געקאָסט אַ סך אַנשטרענגונג צו פערדעקען איהם, מענשען זאָלען איהם נישט אַרויסזעהן.

צום מיינסטען האָט מיר מיטגעפיהלט די מאַמע. נישט געווען קיין איין פרומע יודענע, וואָס די מאַמע זאָל זי נישט אָנכאַפּען און בעטען אַן עצה. און די פרומע יודענעס, ווי בעוואוסט, האָבען פרומע סגולות. האָבען זיי מיר געגעבען כל־המינים שמירעכצען אויף דעם צאָהן, געהייסען טרינקען ביטערע קרייטעכצער און פערזיכערט, אַז נאָך דעם טרינקעכץ, וואָס איז צונויפגעשטעלט פון אַ בעוואוסטען בעל־שם, מוז ער אַליין אַרויספאַלען.

איך האָב געטרונקען און געשמירט דעם צאָהן מיט די זאַלבען, ס'איז מיר געווען ביטער און זויער אין מויל (קיין ברירה האָב איך נישט געהאַט) און דער צאָהן האָט אַלע סגולות געהערט ווי אין טראָק — ער האָט נישט געוואָלט אַליין אַרויספאַלען.

צום טשיקאַוועסטען איז געווען שלמה'לע שאַכער. אַ יוד איז דאָס געווען אַ גרויסער אָרימאַן און אַ מזיק פון אַ וויצלער. האָט ער איין מאָהל אויף אַ קידוש וואָס דער טאַטע האָט געמאַכט שבת ביי אונז אין שטוב, כ'געדענק שוין נישט צוליב וואָס פאַר אַ סיבה, גע'עצה'ט אַזוי צו טהון:

— איהר הערט מיך, בינעשי — האָט ער גערעדט צו מיין מאַמען — איהר זאָלט נעמען אַ שטריקעל פון אַ זאַק צוקער, אַרומבינדען דעם צאָהן, אַוועקשטעלען זיך נעבען פענסטער, זאָגען צוויי מאָהל:

צאָהן, צאָהן, גיי אַרויס
פון מיין פרום יודיש הויז.
ווי מען ווייסט נישט, ווי דו ביזט
אַריין,
אַזוי זאָלסטו פון זיין מויל אַרויס
אַליין!

און געבען דעם אמת'ן שלעפּ, איז אויף מיינע נאמנות, ער וועט באַלד אַרויס!

אָבער פאָלגען שלמה'לע שאַכער אויף „זיינע נאמנות" האָב נישט איך, נישט די מאַמע געהאַט האַרץ און ס'איז געבליבען, אַז דער טאַטע וועט אויף ימים־נוראים פאָהרען קיין אַלעקסאַנדער צום רבי'ן, זאָל ער מיך מיטנעמען און דער הייליגער רבי זאָל מאַכען אַ סוף צום צאָהן.

איהר קענט זיך שוין פאַרשטעלען, אַז איבעריג גוט האָב איך מיך פון דעם אַלעמען נישט געפיהלט. מילא טרינקען און שמירען כל'ערליי פּאַסקודסטווע, אָבער וואָס טהוט מען, ווען דער רבי הייסט מיר מאַכען אַזאַ קונץ ווי דער שלמה'לע שאַכער? אַ רבי'ן מוז מען דאָך פאָלגען...

אַברהמ'לע פעלדשער, דער הויז־דאָקטאָר אונזערער און אַ מענש „מיט גאָלדענע הענד", וואָס האָט געקענט אין אַ קיילעכדיג פלעשעל מיט אַ שמאָל העלזעל אויפבויען אַ גרויס טישעלע און אויפ'ן טישעלע אַוועקלייגען אַ קליין סידור'ל, איז דער אַברהמ'לע פעלדשער האָט זיך־געהאַלטען ביי זיינ'ס:

— איהר, בינע, גיט איהם מיר, וועל איך־א'ם דעםצאָהןאַרויסרייסען און פטור.

האָט אָבער די מאַמע נישט געהאַט קיין צוטרוי צו דעם אַפּיקורס און געוואַרט, ביז דער טאַטע וועט קומען מיט דער אמת'ער הילף פון רבי'ן.

דערווייל אין די צייט געלאָפען און מיין צאָן האָט זיך געהאַלטען אויסגעצייכענט אין מויל. א ביסל האָט ער מיך געאַרט, ווען איך האָב געמוזט ברייטער עפענען דאָס מויל, אָבער ווייטער גאָר נישט. וואָלטען נאָר די שטוביגע אויפגעהערט דערפון צו רעדען, אָדער די יונגלעך אין חדר וואָלטען מיר נישט געוואָלט דווקא געבען צוויי קנעפּלעך, איך זאָל זיי ווייזען דעם קרומען צאָן, וואָלט אַלץ געגאַנגען כשורה ביז... ביז איך וואָלט נישט געשטאַרבען, ווי ס'האָט מיך פאַרזיכערט מיין עלטערע שוועסטער, וואָס איז שוין געווען אַלט גאַנצע צעהן יאָהר און זיך איבערגענומען מיט איר גיין אין דער רוסישער שקאָלע.

ביז איין מאָהל האָט זיך געמאַכט א מעשה.

צו אונז אין שטאָדט זענען אַראָפּגעקומען קאָזאַקען. דער נאָמען „קאָזאַקען" אַליין האָט גענוג געשראָקען און דאָ, זאָגט מען, זענען געקומען פינף טויזענד שטיק. און אַלע אויף פערד, אויף „סיבירער פערדלעך" און אַלע זענען זיי מיט אַן אוירינגל אין לינקען אויער און מיט נאַהייקעס אין האַנט, און מע זאָגט, אַז זיי וועלען שלאָגען קליין און גרויס.

צו וואָס מען האָט זיי אַראָפּגעבראַכט אין שטאָדט אַריין, רעדט מען פאַרשיידען, אָבער דאַכט זיך, אַז צום גלייכסטען רעדט וועגען דעם מאַטע ביק. ער זאָגט אַזוי:

— די קאָזאַקען וועלען מאַכען אַ סוף צו די שטרייקערס. עסק עס זעען. אין דריי וואָכען וועלען זיי אויסרוימען אַלע שקאָצים.

דערווייל זענען אַריבער מעהר ווי דריי מאָל דריי וואָכען און די קאָזאַקען זענען נישט אַוועק און די שטרייקערס די שקאָצים זענען נישט געוואָרען אויסגערוימט. דאָס איז געווען, דאַרפט איהר וויסען, מיט אַ שיין ביסל יאָרען צוריק, נאָך דעם „פינפטען יאָר", און די שטרייקערס האָבען נאָך געלאָזט פון זיך הערען.

דאַרף זיך טרעפען, אַז איך גיי מיטן טאַטען און מיט נאָך עטליכע יודען אַהיים פון עפּעס א שמחה אין צווייטען עק שטאָט. דער אָוענט איז געווען א פראָסטיקער. מיר האָבען זיך אַלע געטוליעט אין די פעלצלעך און געלאָפען ממש איבער פוסטע גאַסען — אַזוי קאַלט איז געווען, מיט א מאָהל — סטאָי!

נישט גוט איז אונז געוואָרען. מיר גיבען א קוק: קאָזאַקען! ס'האַרץ איז אונז אַנטפאַלען און אַלע דערוואַקסענע יודען און איך מיט זיי האָבען אַנגעהויבען ציטערען, אַז מ'האָט אַזש געהערט, ווי די ציין קלאַפּן אין אַנאַנדער.

און יענע, די קאָזאַקען, שטייען פאַר אונז גרויסע, צעוואַקסענע, און זיי לאַכען. זיי זענען געווען אפשר צען און אפשר צוואַנציק מאַן.

— העי, זשידאָוויאַ, קודאָ?*) — אין איידער וואָס און ווען הויבען אָן פליהען נאַהייקעס און סטוסאַקעס פון אַלע זייטען. די יודען שרייען געוואָלט און שמע־ישראל און זיי לויפען און די קאָזאַקען קלאַפּען און איך פיל אויף זיך איין שמיץ און נאָך איינעם און מיט א מאָל כאַפּ איך א זעץ מיט א פויסט אין פנים און פאַל אַנידער.

מילא, וואָס איז מיט מיר געווען ביז מ'האָט מיך אַהיים געטראָגען, געדענק איך נישט. נאָר, אַז כ'בין צו זיך געקומען און מ'האָט מיך אָפּגעווישט פון בלוט און געגעבען מיר אויסצושווענקען דאָס מויל, האָב איך מיט פרייד אויסגעשריגען:

— כ'האָב נישט דעם צאָן!

און ווי אַלע זענען נישט געווען צעקלעמט פון דער מעשה מיט די קאָזאַקען, האָבען זיי זיך דערפרייט, און די מאַמע האָט אויסגערופען:

— זאָל זיין פון א קאָזאַק, אַבי צום לעבען!

און איך אַליין בין געווען גליקלעך — כ'האָב געוואוסט, אַז כ'וועל שוין לאַנג לעבען...

*) העי, יודליאַקעס, וואהין? (רוסיש).

משה דוד גיסער

ווינער וואלץ

שפּיל אָרקעסטער, שפּיל מיט פידלען און טרומפּייט,
א ווינער וואַלצער־טאַנץ, וואָס וויגט אין שלעפעדיש איין.
אינדרויסען בושעוועט דאָס ווינער פאָלק מיט פרייד,
די שויבען ברעכנדיק ביים רויטען פאַקל־שיין.

אינדרויסען פלאַקערן די פאָנען אין דער נאַכט,
מיט שוואַרצען האָקן־קרייץ, אין רויטען גלי פון בראַנד,
נישטאָ קיין שרעקלעכעס פון טייוול אויסגעטראַכט,
ווי בלוט און וואַלצער־טאַנץ ביים בלויען דונאַי־שטראַנד.

ווען אָרעמס שטרעקען זיך מיט „הייל"־רוף צו דער הויך,
פאַר נירונ'ס אָנגעזיכט און קופּער־פלאַם פון גלאַנץ.
נישט רויט אין פייער ברענט, נאָר ס'זעצען פלאַם און רויך
פון הייזער יודישע, ביים שפּיל פון וואַלצער־טאַנץ.

שפּיל אָרקעסטער, שפּיל מיט זיסקייט פון אקאָרד
נעם דורך די טיפע נאַכט, פאַרכישוף ביז עקסטאַז.
אינדרויסען ברום־געשריי: פון בלוט, פון רויב, פון מאָרד.
און ס'טאַנצט דאָס ווינער פאָלק דעם טאַנץ פון משוגעת.

גבריאל ווייסמאַן

ייוו"א — 15 יאהר

מיט עטליכע חדשים צוריק, ווען אין ראַדאָם איז דורכגעפיהרט געוואָרען א ייוואָ־אַקציע, האָבען מיר אויף די שפּאַלטען פון אונזער צייטונג געגעבען אַ רייה אויסשעפּענדיקע אַרטיקלען וועגן די צילען און דערגרייכונגען פונם ייוו"א.

איצט אָבער, ווען איבער דער גאַרער וועלט, וואו עס קלאַפּט נאָר א יודישער דופק און עס געפינט זיך א יודיש לעבען, ווערט געפייערט דער 15 יאָריגער יובל פון דער העכסטער יודישער אַקאַדעמיע — פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט — ווילען מיר דאָ בקיצור זיך אָפּשטעלען אויף די הויפּט אָפּשניטען פונ'ם אינסטיטוט און דער עיקר — אויף זיין אַרויסגעבערישער טעטיגקייט:

אויפן ערשטען אָרט דאַרף פערצייכענט ווערען דער גליקליכער איינפאַל צו גרופּירען אַרום זיך אַלע יודישע געלערנטע, וויסענשאַפטלער, היסטאָריקער, לינגוויסטען, פילאָלאָגען, פאָלקלאָריסטען און סתם יודיש־לשון־פריינד, וואָס האָבען באַוויזען דורך די 15 יאָר פון ייוואָס טעטיגקייט אָפּצוראַטעווען א סך קולטור־אוצרות, וואָס אונזערע אַמאָליגע דורות האָבען אונז געלאָזען בירושה.

דאַן קומט דער היסטאָרישער אויפטהו מיטן שאַפען די אַספּיראַנטור א"נ פון ד"ר צמח שאַבאַד. די דאָזיגע אַספּיראַנטור איז היינט צו טאָג אונזער יודישער אוניווערסיטעט, וואָס האָט די אויפגאַבע אַרויסצולאָזען פרישע קאַדרעס אויסגעשולטע פאָרשערס און טוערס, וואָס זאָלען העלפען אונזער פאָלק אין דעם שווערען גראַנגעל פאַר זיין עגזיסטענץ.

נישט קיין קלענערע בעדייטונג האָט אויך די „עקאָנאָמישע סטאַטיסטישע סעקציע", וואָס גיט אַרויס די „יודישע עקאָנאָמיק", וואו עס ווערט פאַרצייכענט און באַלויכטען אַלץ, וואָס עס קומט פאַר אינ'ם יודישען עקאָנאָמישען לעבען. אין א צייט ווען עס האָבען זיך אָנגערוקט שוואַרצע וואָלקענס אויפן יודישען האָריזאָנט — אָנהויבענדיק ביי די געטאָ־בענק, שחיטה־גזירות און אויסלאָזענדיק ביי די „אָווּשעם"־פּאָליטיק, וואָס האָבען פאַר זיך איין ציל: באַגרעניצען דעם יודס בירגערליכע און פּאָליטישער רעכט, און דער עיקר — איינברעכען זיינע עקאָנאָמישער פּאָזיציעס — אין אַזאַ שווערער צייט האָט דער דאָזיגער זשורנאַל א גאַר גרויסער בעדייטונג.

א גרויסע דערגרייכונג איז אויך די „פילאָלאָגישע סעקציע", וועלכע האָט אַרויסגעגעבען עטליכע וויכטיגע שריפטען. צווישען זיי — דאָס „לאַנדוי־בוך" און דער ערשטער באַנד „יודישער פאָלקלאָר", וועלכער ברענגט אַ שפּע מיט אָפּגעראַטעוועטע פאָלקס־אוצרות.

ספּעציעל איז זיך כדאי אָפּצושטעלען אויף דער „טערמינאָלאָגישער קאָמיסיע", וועלכע האָט רעגיסטרירט העכער 25 טויזענד באַזונדערע טערמינען. על־פּי־רוב זענען עס פאַך־טערמינען, אָדער אַזעלכע, וואָס קומען פאָר אינם פּראָצעס פון דער אַרבעט. דאָס איז א דערפרייענדיקע דערשיינונג, ווייל אויף דעם געביט זענען מיר יודען א סך הינטערשטעליק מיטן אָנרופען די פאַך־געגענשטאַנדען מיט א פרעמד־שפּראַכיגער טערמינאָלאָגיע אָפּהענגיג דערפון ווער ס'איז אונזער שכן.

פון אַ וויכטיגער בעדייטונג איז אויך די „היסטאָרישע סעקציע", אַרום וועלכער עס גרופּירען זיך די בעסטע יודישע היסטאָריקער, און וועלכע האָט ביז איצט שוין אַרויסגעגעבען: דריי בענד „היסטאָרישע שריפטען"; ד"ר רינגעלבלומ'ס „די יודען אין דעם קאָשטשושקאָ אויפשטאַנד"; „גזירות ת"ח" און ד"ר וויינרייכ'ס „דער וועג צו אונזער יוגענד", וואָס האָט צוליב די ריזיגע הוצאות מיט וואָס די פאָרשונג אַרום דעם ווערק איז געווען פערבונדען, נישט געקענט דערשיינען, און נאָר אַ דאַנק דעם ראָקפעלער־פאָנד האָט עס ערשט די ליכטיגע שיין דערזעהען און — אַרויסגערופען אָנערקענונג אין דער יודישער און נישט־יודישער וויסענשאַפטליכער וועלט.

בעזונדער דאַרף מען דערמאָנען די „ייוואָ־בלעטער" און די בעזונדערע וויסענשאַפטליכע ווערק פון פּראָפ. שמעון דובנאָוו, ד"ר וואַכשטיין, ד"ר שלמה בירענבוים, פּראָפ. הערש, ד"ר פראַנץ בעראַנעק, יעקב לעשטשינסקי, ד"ר מעריסאָן, ד"ר שאַצקי און נח פּרילוצקי.

חוץ דעם האָט דער ייוו"אָ אַרויסגעגעבען „תקנות פון יודישען אויסלייג", „די שוואַרצע פּינטעלעך" (געשיכטע פון דער שריפט) און גרייט אויך צו אַן אָרטאָגראַפיש ווערטער־בוך.

ספּעציעל איז זיך אויך כדאי אָפּצושטעלען אויף דער פילאָלאָגישער אויסגאַבע „יודיש פאַר אַלע", וואָס נעמט אויפ'ן וואָגשאָל יעדעס וואָרט פון אונזער מאַמע־לשון און אויב מען דאַרף, זעצט מען זיך אַוועק ביים שפּראַך־וואַרשטאַט און מע היבלעוועט, מע שלייפט, מע פאָלירט ביז... דאָס וואָרט קומט אַרויס ריין און דער עיקר — יודיש!

— ווער עס זענען די שפּראַך־מייסטער?

— איינינע פון זיי:

ד"ר מאַקס ווייַנרייך — דער פיעל שפּראַכען־קענער און געלערענטער; מחבר פון „שטאַפּלען", „דער וועג צו זיך", „שוואַרצע פינטעלעך" און צונויפשטעלער פון „שרייב אַהן גרייזען".

זלמן רייזען — דער גוטער ליטעראַטור־קענער, וועלכער האָט מיט'ן אַרויסגעבען דעם „לעקסיקאָן" ממש אָפּגעטהון אַן אַרבייט פון אַ סך צענדליג מענשען. איז אויך דער צונויפשטעלער פון דער „יודישער גראַמאַטיק";

נח פּרילוצקי — דער גרויסער פילאָלאָג, פאָלקלאָריסט און בעסטער דיאַלעקטען־קענער ביי יודען;

און ז. קאַלמאַנאָוויטש, דער גרויסער ערודיט, לינגוויסט און גלענצענדער איבערזעצער פון עטליכע שפּראַכען.

מיט דעם היינטיגען אַרטיקעל האָבען מיר ווייט נישט אויסגעשעפּט די גרויסע טעמאַ, וואָס הייסט: יודישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט. מיר האָבען נאָר אין קורצען אָנגעוויזען אויף די הויפּט־סעקציעס און אויף דער אַרויסגעבערישער זייט, כדי די לעזער זאָלען בעקומען א מעהר־וועהניגער ידיעה אין דער טעטיגקייט פונ'ם ייוו"אָ.

פון דער געבראַכטער ביכער־רשימה איז צו זעהען, אַז דער ייוו"אָ האָט אַרויסגעגעבען די בעסטע און וואָגיגסטע ווערק פון דער יודישער וויסענשאַפט. ממש אַן אוצר פון וויסענשאַפט. דאַרף טאָקע איצט, ווען אין דער גאַרער יודישער וועלט ווערט געפייערט דער 15 יאָהריגער יובל פון ייוו"אָס טעטיגקייט — זיין די לאָזונג: לאָמיר זיך איינשאַפען די ייוו"אָ־אויסגאַבעס און אַזוי אַרום איינאָרדנען אַן אייגענעם אוניווערסיטעט ביי זיך אין שטוב!

לאָמיר אַזוי אַרום צוהעלפען צו דער בויאונג פון אונזער העכסטער וויסענשאַפטליכער אַקאַדעמיע — דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט אין ווילנא.

די „עטיק" פון די בלאק = קאנדידאטען.

דאס וואס עס האט זיך אפגעטהון צווישען די קאנדידאטען פון בירגערליכען בלאק אין טאג פון די וואהלען — דאס איז נאך קיינמאהל ביי אונז אין ראדאם נישט געהערט געווארען. ווייזט אויס. אז מיר האבען קיין טעות נישט געהאט, ווען מיר האבען געשריבען פאר די וואהלען, אז צווישען די קאנדידאטען געפונען זיך א סך בענקעלכאפערס, וועלכע זענען נישט ראוי צו רעפרעזענטירען די אידישע איינוואהנער פון אונזער שטאט. מיר האבען פונדעסטוועגען נישט געגלויבט, אז קאנדידאטען פון אנ׳אחדות-בלאק זאלען זיך ערלויבען אויף אזעלכע הפקרשטיק.

ווען מ׳האט געשריבען אין די אויפרופען, ווען מען האט גערעדט אויף די מיטינגען וועגען אנ׳איינהייטליכען אידישען בלאק צו די וואהלען, האט מען געגלויבט, אז עס האנדעלט זיך וועגען איינהייט, וועגן א צוזאמענארבייט צווישען פערשידענע אידישע ארגאניזאציעס, וועלכע וועלען געהן האנד-ביי-האנד, בכדי נישט צוברעכען, נישט צו צעברעקלען די אידישע שטימען, נאר מיט געמיינזאמע כוחות דערפיהרען דערצו, אז ס׳זאלען געוועהלט ווערען וואס מעהר אידישע ראטמענער פון בלאק.

ווי נאר ס׳איז אבער געקומען דער טאג פון די וואהלען האבען שוין די קאנדידאטען פערגעסען וועגען דעם בלאק. וואס מיר בלאק, ווער מיר בלאק! די הויפט-קאנדידאטען פון די בלאק-ליסטעס האבען גענומען צווישען זיך קעמפפען אויף טויט און לעבען, אבי צו כאפען דאס בענקעלע אין שטאט-ראט. איינער אויף דעם צווייטען האט געקוקט ווי אויף דעם גרעסטען בלוט-שונא, וועלכער וויל ביי איהם ארויסרייסען דאס שטיקעל ברויט פון די ציין, דאס ביסעלע פרנסה פאר זיינע קליינע קינדער.

איינהייט, בלאק, דאס האט ביי די קאנדידאטען אויסגעזעהען ווי חוזק. יעדער איינער קאנדידאט איז אוועק אין א דרוקעריי און פאר גוט-געזאלצענע קליינגעלט געדרוקט (געדריקט האט איהם אויך גוט ביים הארצען, טראכטענדיג, צי ס׳איז א מאהל נישט א שאד די פאר גילדען) צעטעלעך, שטימצעטעלעך מיט זיין נאמען אויף דעם ערשטען ארט.

איינער פון די קאנדידאטען איז געווען גאר פיפיג און איבערגעשפיצט. האלטענדיג די האנד אויף דעם פולס האט ער דערזעהען, אז פון דעם בלאק וועט ער נישט אדורך; איז ער דאך א יוד א חכם, האט ער זיך דערמאנט אין בעקאנטען וואלס „ראז נא פראווא, ראז נא לעווא" און גענומען שרייבען צעטעלעך איינמאהל מיט די נעמען פון די קאנדידאטען פון בונד, איינמאהל מיט די נעמען פון די קאנדידאטען פון פועלי-ציון און נישט פערגעסען פאר דער טרחה זיינער אויך איינצושרייבען זיין אייגענעם נאמען. יודען האבען געשטימט אויף די צעטעלעך און דער פיפיגער „בלאק"-קאנדידאט איז טאקע געווארען ראטמאן!!!

צי וועלען דען די יודישע וועהלער נישט ציהען דערפון קיין קאנסעקווענצען? זיי וועלען דאס זיכער געדענקען. די לעצטע וואהלען וועלען געוויס זיין א לעקציע פאר די יודישע וועהלער ווי אזוי זיי זאלען האנדלען אין דער צוקונפט מיט אזעלכע קאנדידאטען פון אזעלכע בלאפען...

אויך דער ראטמאן, וועלכער האט אזוי קונציג גענומען דעם מאנדאט וועט, גלויב איך, נאך פאר זיינע קונצען האבען גענוג צו זינגען און צו זאגען.

ס׳איז ביז גאר פערשטענדליך, וואס דער בירגערליכער בלאק האט איצט בעקומען א נייעם נאמען. אנשטאט „זיעדנאטשאני בלאק", רופט מען איהם איצט איבעראל „זלאידאטשאני בלאף".

א כשר-פערדינטער נאמען.

א. ראזענפעלד.

צווייטע ראטע פון דער לופט-שוץ-הלוואה דארף איינגעצאלט ווערן ביז׳ן 5-טן יוני.

דעם 5-טען יוני ה. י. לויפט אב דער טערמין, ווען ס׳דארף איינגעצאלט ווערן די צווייטע ראטע פון דער לופט-שוץ-הלוואה.

ווער ס׳האט די הלוואה געצייכענט און איינגעצאהלט בלויז איין ראטע, האט בלויז טיילווייז ערפילט זיין בירגערליכע פליכט. איצט מוז מען היטען די טערמינען פון די ווייטערדיגע ראטעס, ווייל דערפון איז אבהענגיג דער רעזולטאט פון דער הלוואה און די אקציע צו פערשטארקען די פוילישע כוחות אין דער לופטען.

דער מיליאן אין דער 44 = טער לאטעריע.

דעם 26-טען מאי ד. ה. אין לעצטען טאג פון דער ציאונג פון דער 4-טער קלאס פון דער 44 לאטעריע, איז געפאלען דאס הויפט-געווינס פון א מיליאן זל.

די שפילער, וועלכע האבען געהערט די ראדיא-טראנסמיסיע פון דער ציאונג ווייסען שוין, אז דאס איז די לעצטע לאטעריע אין וועלכער דאס הויפט-געווינס מוז זיין א מיליאן זל. ווייל אין דער קינפטיגער לאטעריע קאן דאס הויפט-געווינס זיין אויך א מיליאן, ס׳קאן אבער אויך זיין 500.000 זל. אזוי ווי דאס זעהט פאר דער שפיל-פלאן פון דער נייער לאטעריע. צוליב דער נויטווענדיקייט צו קאנטראלירען דאס ארט פון פארקויפען דעם צעטל און צוליב דער קורצער צייט, וואס איז געווען פאראויסגעזען פאר דער ראדיא-טראנסמיסיע, האט די דירעקציע דאסמאל נישט געקאנט אנגעבען וואו דער מיליאן איז נעפאלען און דאס אינטערעסירט אלעמען.

ווייזט אויס, אז אויך דער גורל האט געוואלט מיטווירקען צו באווייכערען די מלוכה-קאסע, ווייל דעם מיליאן האט געוואונען דער מלוכה-אוצר.

דאס צעטל מיטן נומער 160219 איז אין דער פאריקער, 43 לאטעריע נישט געווען, ווייזט אויס, אז דער דאזיגער נומער האט אין דער איצטיקער 44-לאטעריע נישט געהאט קיין בעלנים, אזוי, אז ער איז פארבליבען אין דער קאסע פון דער לאטעריע - דירעקציע. אזוי ארום איז דאס געווינס, צוזאמען מיט אלע איבעריקע הכנסות פון לאטעריע-מאנאפאל. איבערגעגעבען געווארן דער מלוכה-קאסע.

מיר האבען דעם איינדרוק, אז דער דאזיגער צופאל פון גורל איז אין דער איצטיגער צייט דער ריכטיקסטער.

וואס הערט מען ביי קארטשאק'ן אין פשיטיק?

יעדער געדיינקט נאך גוט די „היסטארישע פיגור" פון ווינצענטי קארטשאק און די צרות, וועלכע ער און זיין פאמיליע האבען אנגעטהון די פשיטיקער איז׳ען. עס וואלט זיך געדאכט, אז זיי וועלען בלייבען בלוט-שונאים די אידען ביז דעם לעצטען מאמענט פון זייער לעבען. אבער מיר איז אויסגעקומען צו האבען וועגען די קארטשאק׳עס א געשפרעך מיט איינעם פון די פשיטיקער אידישע כלל טהוער און אט וואס ער האט מיר דערצעהלט:

דער פשיטיקער „גדול" האט שוין לאנג אוועקגעווארפען זיין ענדעקישע ארבייט, ער איז שווער קראנק און מישט זיך שוין נישט מעהר אין פאליטיק. מען זאגט, אז ער האט א ראקקראנקהייט; ווייטער ווערט מען געוואהר, אז זיינע קינדער ארבייטען פון צייט צו צייט ביי אידען און דא נישט לאנג האט זיין טאכטער געארבייט אין א אידישען גארטען, וואו זי האט סאקס פערדינט איין גילדען מיט פופציג גראשען טעגליך.

אט אזוי האט זיך טאקע ביי די קארטשאקעס אלעס געענדערט. **אר.**

ד"ר מעד. ה. גוטמאן

אנשטעקענדע קראנקהייטען ביי קינדער.

(פאפולער-מעדיצינישער ארטיקעל)

עס איז זומער און עס געהט דער אזוי גערופענער „סעזאהן" פון קינדער קראנקהייטען — רעכען איך װעט עס זיין זעהר ראציאנעל אין עטליכע ארטיקלען אלזייטיג צו בעלויכטען אין א פאפולערער פארם די דירעקטע און אומדירעקטע סיבה פון פערשידענע אנשטעקענדע קראנקהייטען ביי קינדער, כדי ווי ווייט מעגליך זיך פון זיי אויסצוהיטען. די פערשידענע אינפעקציע-קראנקהייטען שפילען אין דער פאטאלאגיע פון די קינדער-יאהרען א פיעל גרעסערע ראל, ווי ביי דערוואקסענע. א געוויסע צאהל אינפעקציע-קראנקהייסען ווי דיפטעריט, שקארלאטין זענען ווי פערערכענט אלס קינדער-קראנקהייטען.

דאס זענען מעהרסטענס די אזוי-גערופענע פלעקען-קראנקהייטען, וואס טרעטען ארויס אפט אין דער קינדער-עלטער.

א געוויסע ראל שפילט אין דעם די ספעציעלע נויגונג צו קרענקען אין די קינדער-יאהרען. מעהרסטענס קומען זיי פאר צווישען צווייטען און צענטען לעבענ׳ס-יאהר. אין די ערשטע צוויי יאהר קומען די אינפעקציע-קראנקהייטען זעלטענער פאר. דאס ערקלערט זיך מיט דעם וואס אין די ערשטע צוויי יאהר נאכ׳ן געבורט ענטהאלט דאס בלוט פון קינד אין זיך א גאנצע רייה שוץ-שטאפען פון מוטערליכען בלוט. בעזונדערס, ווען דאס קינד זויגט נאך זענען אין דער מילך פערהאנען גענענשטאפען, וועלכע פערגרעסערען צייטווייליג די ווידערשטאנדס-פעהיגקייט פון קינד. זיי רופען ארויס ביי קינדער די אזוי גערופענע פאסיווע איממוניטעט (ווידערשטאנד׳ס-כח), וואס איז אימשטאנד צו שטעלען א געוויסען ווידערשטאנד די פערשידענע מיקראבען, וועלכע דרינגען אריין אין ארגאניזם פון קינד. דערוואקסענע קינדער ווערען זעלטענער קראנק אויף די דאזיגע קרענק, ווייל אין דער פריהערער יוגענד געהען זיי אדורך אזעלכע שלאפקייטען אין א לייכטערער, אדער שארפערער פארם.

עס שאפט זיך דעמאלט אין בלוט די אזוי גערופענע אקטיווע איממוניטעט ד. ה. אקטיווע ווידערשטאנד׳ס-פעהיגקייטען — אנטי - קערפער באצילען, וועלכע דינען ווי פראנט-וועכטער, כדי אין דער ערשטער רייה די בעקעמפפען דעם שונא, די פערשידענע באקטעריען.

א געוויסע בעדייטונג אין דער פערברייטערונג פון פערשידענע אינפעקציע קראנקהייטען ביי קינדער האט אויך דאס, וואס ביי קינדער קומט פאר א שטארקער דירעקטער קאנטאקט פון קינד צו קינד. קינדער למשל שפילען זיך אינאיינעם. געהען אין חדר, שולע, יתומים-הייזער א. א. וו. דאס גיט א גרויסע געלעגענהייט, אז די מיקראבען זאלען זיך לייכט איבערטראגען פון איין קינד צום צווייטען. א סך האט צו זאגען דאס וואס קינדער שפילען זיך אין שמוציגע ערטער, קריכען אויף דער פאדלאגע זאמד, ריהרען מיט די פינגער אן בעשמוצטע זאכען און דערנאך נעמען זיי די פינגער צום מויל. די מיקראבען האבען דעריבער א לייכטען צוטריט צום מויל און פון דארט א איינטריט אין דער קעהל; דאס רופט ארויס ענטציינדונג׳ס-פראצעסען און דאס אליין גיט שוין א געהעריגען באדען, א גינסטיגען, אז עס זאל זיך אויפעפענען דאס פערשלאסענע טויער פון ארגאניזם פאר די מיקראבען. ווען די ווידערשטאנדס - פעהיגקייטען פון ארגאניזם זענען גענוגענד, ווען דער ארגאניזם איז נישט קיין אבגעשוואכטער קומט דאן פאר א שטילע מלחמה צווישען איהם און די באקטעריען. די אזוי גערופענע לימפען-דריזען, דער גרויסער שטורם-פאנצער, וועלכער פערטיידיגט און לאזט נישט צו די באקטעריען — קעמפפען מיט מסירת-נפש, אין רעזולטאט פון וועלכען די דריזען ווערען געשוואלען און שטארק פערגרעסערט. ווען אבער די לייסטונגס פעהיגקייטען פון קינדערליכען ארגאניזם זענען קליינע אדער פארקעהרט, ווען דער כח פון די מיקראבען איז א גרויסער — גיט זיך זיי איין צו שטורמען די פערפאנצערטע פעסטונג, דאס הייסט די לומפען-דריזען. דער שונא רייסט זיך דאן דורך, געהט אריין אין אלע לימפען-געפעסען, פון דאנען אין בלוט-צירקולאציע-סיסטעם און פיהרט א גרויסע אטאקע אויף אלע פראנטען פון קינדערליכען ארגאניזם.

נישט אין יעדער אינפעקציע-קראנקהייט זענען די מיקראבען, וועלכע רופען ארוים די קראנקהייט, בעקאנט. פערהאנען אזעלכע מיקראבען, וועלכע מען קאן אפילו דורך א פארגרעסערטען גלאז אונטער א מיקראסקאפ אויך נישט באמערקען.

וואהרשיינליך טרעטען די מיקראבען אריין אין ארגאנזים דורך די נאז און מויל. די שליים-הויט פון דער נאז און מויל שאפט די אזוי גערופענע אנגריף-טויערען דורך וועלכע די מיקראבען הויבען אן דעם ערשטען איינטריט.

א גרויסע ראל אין פערשפרייטען די אינפעקציע - קראנקהייטען האבען די אזוי גערופענע באצילען-טרעגער, באזונדערס בנוגע שקארלאטין, דיפטעריט און טיפוס.

נאך דער קרענק דרעהט זיך דער רעקאנוואליסצענט ארום די שטוביגע מענטשען, קומט שפעטער אין קאנטאקט מיט מענשען אין גאס. ער אליין איז שוין געזונד ד. ה. זיין ארגאניזם איז ארויס א זיגער פון דער מלחמה מיט די באקטעריען, אבער ער איז פיל מיט מיקראבען, וועלכע האבען א לייכטען צוטריט אומעטום. בעזונדער איז דאס נעפעהרליך ביי קינדער, ביי וועלכע דער ארגאניזם איז א שוואכערער ווי ביי א דערוואקסענעם און די לייסטונגס-פעהיגקייטען, ווי אויך דער ווידערשטאנדס-כח זענען פערהעלטניסמעסיג קליינע.

וואס שייך דער עמפפינדליכקייט צו פערשידענע אינפעקציע - קראנקהייטען איז עס נישט ביי אלע גלייך. מאזלען זענען אין דעם זין זעהר געפעהרליך און די עמפינדליכקייט איז זעהר א גרויסע. ביי דיפטעריט און שקארלאטין איז באזונדערס דיספאנירט די קינדערליכע עלטער. לעצטענס זענען אפילו פערהאנען שטימען, אז דאס איז דאדיבער, ווייל אין קינדערישען ארגאניזם, וועלכער איז שוואכער ווי ביי א גרויסען קאנען זיך נישט שאפען אין א גרויסער צאהל געגענשטאפען, כדי צו פיהרען א געהעריגען קאמף מיט די באקטעריען. אויסער דעם איז דער פראצעס פון שאפען די געגען-באקטעריען-קעמפער ביי קינדער א פיעל לאנגזאמער ווי ביי א דערוואקסענעם.

פון ברוינעס „גן-עדן"

אן אויסלענדער האט די טעג באזוכט בערלין. צום פריהשטיק גייט ער אריין און א רעסטאראן, פרעגט איהם דער קעלנער:

— וואס ווינשט איהר?

— זעמעל מיט פוטער.

— עכטע פוטער איז נישטא. איהר קאנט באקומען ערזאץ.

— אפשר קעז?

— אויך ערזאץ.

— און שמאנד?

— אויך ערזאץ.

פלוצים האט ער געהערט אויפן גאס מארשירען מיליטער. דאס איז געווען א דעפילאדע, און דער עולם האט געשריגען: „הייל היטלער".

דער קעלנער זעהענדיג דעם גאסטס נייגעריגקייט, האט איהם איינגערוימט אין אויער:

— דאס איז אויך ע ר ז א ץ.

ווערטלעך

— וואס איז אייער קוזין?

— ער האט זיך געשניטען אויף א כלל טוער, אבער איהר דארפט דאס נישט נעמען ווערטלעך, קיין גנב איז ער נישט.

צווייטערליי טאטעס

וואס יעדער פון זיי זאגט

טאטע (צו זיינע דריי ראוי - לחופה-דיגע טעכטער):

אויב איהר וועט אין דעם יאהר נישט חתונה האבען, וועל איך מיר א מעשה אנטהון.

טאטע (צו זיינע דריי זיהן): ווער פון אייך עס וועט זיך אין דעם קריזיס-יאהר אדוואזשען חתונה צו האבען, וועל איך מיר א מעשה אנטהון.

וואס איז דאס?

— טרעפט, וואס איז דאס? איהר האט דאס אין דער קאווע, אין טיי, אין וויין, אין ביער, אין מילך, אין וואסער, אין פלייש, אין האלץ, אין קויהלען, אין מאנופאקטור, אין מלבושים. איהר האט דאס אין דער וואוינונג, אין געשעפט, אין ווארשטאט, אויף דער באהן, אין אויטא, אין פאפיראסען, אין עלעקטריע, אין פאלאץ, אין דער דארפישער כאטקע וואס איז דאס?

— ב׳ווייס נישט.

— שוטה, דאס איז — פאדאטקעס.

אזא מין בריעף

— זאג מיר טאטעשי, וואס איז דאס אזוינ׳ס א שטעק-בריף?

— דאס איז א בריעף, וואס ווערט ארויסגעשיקט צו איינעם, וואס האט נישט קיין גרויס חשק איהם צו דערהאלטען.

עפעס בלייבט נאך פאר זיי

צו געהרינג איז געקומען א דעלעגאציע, וועלכע האט זיך געקלאגט אויף דעם מאנגעל פון לעבענ׳ס-מיטעל.

— הער מארשאל, עס פעהלט אונז פעטס און פלייש.

— כ׳ווייס דערפון.

— ס׳פעהלט ברויט און פוטער.

—כ׳ווייס דערפון.

— ס׳פעהלט מילך, קעז און גרינצייג.

— כ׳ווייס.

— ס׳פעהלט שוין אפילו פאפיראסען און ציגארען.

— כ׳ווייס.

נו, בלייבט אונז שוין גארנישט איבער?

— עפעס בלייבט נאך פאר אייך.

— וואס?

— צו זידלען פאלאקען און שלאגען יודען.

דריי פראגען

אין בערלין ווינצלט מען זיך:

מיט א יאהר צוריק האט „ער" געפרעגט: — וויפיעל קאסט די וועלט?

היינט פרעגט ער: — וויפיעל קאסט דער שלום?

אין א יאהר וועט ער פרעגען: — וויפיעל קאסט א שטריקעל?

אין קינא

— כ׳בעט איהן, זי הייסען אדאלף?

אנטשולדיגען זי, פריילין. איך האב איהן עפעס געטהון, וואס זי טהון מיך אבראזשען?

6 זעבען זיי געווען — זעבען צוויי אוועק.

זוכט מעז אנדערע צוויי קאנדידאטען צו קאמפלעטירען די גמינע.

קלאנגען, אז ס'געהט ארויף א נייער פראוויזאריום

אין שטאדט האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז די היינטיגע גמינע געהט אוועק און אויף איהר ארט קומט א נייער פראוויזאריום. אין צוזאמענשטעל פון וועלכען עס געהען אריין: אדוו. פעניגשטיין, ד"ר לעווי און ה' סאלאמאן לעווין.

ווי עס ווייזט אויס, איז עס דערוויייל נישט מעהר ווי א ווערסיע; דאגעגען איז בעוויסט, אז עהערנעכטען מיטוואך האט די גמינע בעקומען פון דער סטאראסטווא א מעלדונג, אז מ'זאל קאמפלעטירען די יעצטיגע פערוואלטונג מיט נייע צוויי מיטגלידער, אויף די ערטער פון די ה"ה משה לעסלאו און שמואל צוקער.

ווי בעוויסט, איז בעת'ן איבערנעמען די גמינע דורכ'ן ה' יונה זילבערבערג אנגעוויזען געווארען פאלגענדע פערזאנען, וואס זאלען מיט איהם מיטארבייטען און בילדען די צייטווייליג - נאמינירטע גמינע-פערוואלטונג: משה לעסלאו, שמואל צוקער, איטשעלע זילבערשטרום, יאסעל גארדאוויטשיק און משה רובינשטיין.

דער ה' לעסלאו האט באלד דעם אמט נישט אנגענומען און דער ה' צוקער איז אויף דער פאדערונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע צוריק געטרעטען פון דער גמינע; זענען אלזא געבליבען ליידיג צוויי פלעצער, וועלכע מען דארק פערפולען. אין צוזאמענהאנג דערמיט האט די סטאראסטווא זיך געווענדעט צו דער גמינע אויפצוגעבען נעמען פון 4 נייע פערזאנען, כדי צו קענען זיך אויסקלויבען צוויי פון זיי, מיט'ן צוועק צו קאמפלעטירען די צוויי פעהלענדע.

ראדאם פאר'ן קרן-היסוד — כופר העם.

טראץ דעם שווערען קריזיס אין דער גארבעריי - אינדוסטריע, וועלכע פערנעמט דעם בעדייטענסטען ארט ביי דער ארטיגער אידישער בעפעלקערונג, איז געלונגען דירכצופיהרען די אקציע פארן קרן-היסוד מיט א גרויסען ערפאלג.

ס'זענען געשאפען געווארען פיעל נייע תורמים און ס'זענען בעדייטענד פערגרעסערט געווארען די סומען פון די דעקלאראציעס ביי די שטענדיגע תורמים, א דאנק וואס ס'איז דערגרייכט געווארען א זעהר בעדייטענדע העכערונג לגבי דעם פאראיאהרען ערווארבענעם סכום.

אין דער דורכפיהרונג פון דער גלענצענדער קרן-היסוד-אקציע האבען בעזונדערס ענערגיש און איבערגעגעבען מיטגעהאלפען דעם קרן-היסוד דעלעגאט נ. גערבאווסקי פאלגענדע עסקנים: פרעזעס פונ'ם קרן - היסוד - קאמיטעט מרדכי לייב פישמאן, ירחמיאל קירשענבוים, יעקב האפמאן, משה מאיר מרגלית און די אונערמידליכע כלל - טהועריןביילע פישמאן.

פיעל מיטגעווירקט צום ערפאלג פון דער אקציע האבען אויך די עסקנים: דיר. אלימלך פישמאן, יהודה קויפמאן, משה לוקסענבורג, שמחה רובינשטיין, ראובן זיסקינד, מנחם ליפשיץ, מאיר גראנעק, דבורה קאדענטשיק, אברהם באקמאן, מרדכי קאכען און שמואל ביי-געלמאן.

אין דער קרן-היסוד-ארבייט האבען זיך אויך בעטייליגט די עסקנים: לעאן פרישטייער, הערש זיידמאן, רחל לאנדוי, משה אלעזר מרגלית, חיים קאזלאווסקי און מנחם קאדענטשיק.

ביי די פערשפעטיגטע תורמים ווערט נאך פארטגעזעצט די אקציע, טראץ דעם וואס דער קרן-היסוד קאמפיין איז אפיציעל פערענדיגט.

גרויסער פראטעסט-פערזאמלונג געגען „ווייס-בוך"

זונטאג דעם 28-טען מאי איז פארגעקומען א פאלקס - פערזאמלונג אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" איינגעארדענט דורכ'ן בית"ר. צו דער פערזאמלונג איז געקומען זעהר א גרויסער עולם. אזוי, אז הונדערטער מענשען זענען אוועקגעגאנגען צוליב מאנגעל אין פלאץ.

די פאלקס-פערזאמלונג עפענט דער מפקד פון בית"ר י. פוטערמאן און ערטיילט דאס ווארט דעם חבר הועד פון ברית הצה"ר מ. סאמעלסאהן, וועלכער האלט א איינדרוקספולע רעדע וועגען דער לאגע אין און ארום ארץ-ישראל, אין צוזאמענהאנג מיט דער פערעפענטליכונג פון לעצטען טרויעריג-בעריהמטען „ווייס-בוך".

ער גיעט אנ'איבערבליק איבער דער ציוניסטישער פאליטיק פאר דער צייט פון בעקומען די באלפור-דעקלעראציע ביז'ן היינטיגען טאג און פיהרט אויס דאס די פאלשע הכנעה-פאליטיק פון דער יודישער אגענץ און צום סוף די הבלגה, האבען אין געוויסער מאס דערפיהרט צום לעצטען „ווייס-בוך".

ווייטער רופט דער רעדנער די יודישע יוגענד, מאסענווייז אריינצוטרעטען אין די רעוויזיאניסטישע רייהען, בכדי צוצוגרייטען זיך צום קאמף אין ארץ-ישראל, אין די רייהען פון ארגון צבאי לאומי; די יודישע יוגענד אין גלות מוז זיין דער רעזערוו פון ארגון צבאי לאומי. (שטורמישע אפלאדיסמענטען).

ער אפעלירט דאן צו די יודישע מאסען, דאס זיי זאלען מיט אלעם מעגליכען שטיצען — דורכ'ן קרן תל-חי — די פלוגות הגיוס אין ארץ-ישראל און

קאמוניקאט

אויך דאס אויסבילדען די יודישע יוגענד, זיי זאלען פעהיג זיין — קומענדיג קיין ארץ-ישראל — צו פיהרען דעם קאמף פאר דער אויפריכטונג פון דער יודישער מלוכה.

א שענע רעדע האלט דאן דער בית"רי עלענצוויג, וועלכער ווייזט אויף דאס דער בית"ר איז די איינציגע יוגענד-ארגאניזאציע, וועלכע ערציהט א אידעאליסטישע יוגענד, און ער רופט רופט אריינצוטראטען אין די רייהען פון בית"ר.

עס רעדט דאן דער אח המפקדה נ. מינצבערג. ער ווייזט אן צוו. אגד. דאס די יודישע נאציאנאלע יוגענד, וועלכע ווערט ערצויגען אין בית"ר, איז גרייט איהרע לעבענס מקריב צו זיין פאר'ן פאלק און לאנד און וועט זיך נישט אבשרעקען פאר קיין ווייס-ביכער.

א לענגערע רעדע האלט דאן דער פרעז. פון ברית-הצה"ר י. לעשטש. ער שילדערט די איבערגעגעבענהייט פון דער ביתרישער יוגענד. ער קריטיקירט שארף דאס פערמאכען די טויערען פון ארץ-ישראל פאר דער ביתרישער יוגענד — דורך דער יודישער אגענץ. די יוגענד וועלכע איז ערצויגען געווארען דורך זאב זשאבאטינבקי וועט אדורכברעכען אלע שטערונגען. קיין שום ווייסע-ביכער זענען נישט אימשטאנד צו שטערען אט דער יוגענד ביים ערארבערען אונזער לאנד.

נאך א קורצער שלוס-רעדע פון מפקד י. פוטערמאן און נאכ'ן אננעמען די געהעריגע רעזאלוציעס, ווערט די פאלקס פערזאמלונג געשלאסען.

פון יודישען ספארט.

„הפועל" — „גוויאזדא" 3 : 0

דער פריינדשאפט'ס-מעטש צווישען די 2 יודישע מאנשאפטען הפועל און גוויאזדא, וועלכער איז לעצטענס פארגעקומען אין ראדאם, האט זיך פערענדיגט מיט דעם פערדינטען נצחון פון הפועל: 3 : 0.

די הפועליסטען האבען געוויזען א שענעם שפיל. ס'האבען געשאסען גאלען: מארא און הירשענהארן.

אר.

אבטיילונג פון דער צענטראלע פון פאטראנאטען און פאך-בעראטונג'ס-שטעלע אין ראדאם

דורך דער איניציאטיוו פון מושב זקנים און בית-יתומים, אלס אבטיילונג פון צענטאס, וועט זונטאג דעם 4 טשערוויעץ 5 אזייגער אווענט פארקומען אין לאקאל פון דער קהלה א ארגאניזאציע-פערזאמלונג צו גרינדען אין אונזער שטאדט אנ'אבטיילונג פון דער צענטראלע פון פאטראנאטען און פאך-בעראטונג'ס-שטעלע אין ווארשא, ביי דער ארגאנאניזאציע צענטאס, אויף וועלכער ס'זענען פערבעטען געווארען אלע לעהרער, ארגאניזאציעס און אויך פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס.

אויף דער דאזיגער פערזאמלונג וועט דער דירעקטאר פון צענטאס אין ווארשא ד"ר בערגמאן האלטען א רעפעראט וועגען די ציעלען און אויפגאבען פון פאטראנאט.

פייערליכער חנוכת-הבית פון קבוץ „ראשית" אין ראדאם

מאנטאג דעם 29 איז פארגעקומען די ערעפענונג פונם נייי רעליגעז-נאציאנאנאלען קבוץ „ראשית". ווי נאר מיר קומען אריין אהין איז צו באמערקען די פייערליכע שטימונג, וועלכע הערשט דארט צוליב דער חגיגה. די ווייסגעדעקטע טישען מיט בלומען מאכען זעהר א גוטען איינדרוק.

די חגיגה ווערט געעפענט דורכ'ן פרעזעס פון תורה-ועבודה-בעוועגונג אין ראדאם, ה' ווארכיוועקער, אין העברעאיש און גייט דאן איבער אויף יודיש. ער באגריסט אלע דעלעגירטע און געסט, וועלכע זענען געקומען ספעציעל צו דער חגיגה. ער האלט אויך א לענגערע רעדע איבער די וויכטיגקייט פון רעליגיעז-נאציאנאלע קבוצים אין דער היינטיגער צייט מיר קאנען ניט טיילען די צוויי בעגריפען. ביי אונז איז רעליגיע ניט מיטלאלטער נאר פראגרעס. עס ווערט איצט פיל פראטעסטירט געגען ווייס בוך — דער בעסטער פראטעס איז דאס שאפען נייע ק ב ו צ י ם און נייע ארבייטס-כחות. וואס מעהר ענגלאנד וויל דערפירען צום סוף פון יודישען ישוב, אלץ מעהר הויבען מיר אן — דערפאר דער סימבאלישער נאמען: „ראשית".

„ראשית" — מיר האבען אנגעהויבען צו ווייזען, אז אויך די רעליגיעזע יוגענד, וואס האט זיך פריער בלויז מיט „תורה" פערנומען איז פעהיג צו „עבודה" און אויך צו מסירת - נפש'דיגע עבודה. עס וועט פארשריבען ווערען לדורות, וואס די רעליגעזע חלוצים האבען געלייסטעט אין סירת-צבי און אין חניתה.

צום סוף פון זיין רעדע באעהרט ה' ווארכיוועקער די קדושים פון א"י און דעם ערשט נפטר - געווארענעם הרב הראשי ר' יעקב מאיר פון ירושלים, דורכן אויפשטיין פון אלע אנוועזענדע.

די חברים און קבוץ זינגען מזמור שיר חנוכת און דאן באקומט דאס ווארט די חברה שולמית בירנבוים, וועלכע באגריסט אין נאמען פונ'ם קבוץ, אין א שענעם העברעאיש, אלע חברים וואס האבען עולה געווען אלס מעפילים (אונלעגאלע) און אויך אלע חברים, וועלכע שטייען מיט דער גרעסטער דיסציפלינירטקייט אויף די געפעהרליכסטע פאזיציעס אין א"י. מיר וועלען מיט דער גרעסטער עקשנות פארטזעצען אונזער ווערק פון עליה ובנין. ווען זי ענדיקט מיט א רוף צו די חלוצים: תחזקנה ידיכם! שטייען אלע ספאנטאן אויף און זינגען „תחזקנה".

עס האלט דאן א לענגערע רעדע דער חבר-הקבוץ שלמה פלאטא איבער דער פאקטישער איינארדנונג פונם קבוץ.

עס האבען באגריסט: פרעזעס יונה זילבערבערג (קהלה) מיכל ריכטמאן (מזרחי) חבר מרדכי (קיבוץ „בחזית") בעטאנט אין זיין העברעאישער באגריסונג, אז מיטן ווייסבוך איז ענגלאנד אויסען געווען ארייצוברענגען מחלוקת און דיסהארמאניע צווישען די יודישע מאסען. מיר דארפען זיך אבער נישט לאזען. מיר מוזען שטרעבען צו אחדות.

ה' צוקער (אלג. ציוניסטען, קק"ל) ה' לעשטש (רעוויזיאניסטען), ה' אברהם גאלדבערג (השומר הצעיר) רעדט וועגען די אויפגאבע פון חלוץ אין דער היינטיגער צייט.

עס באקומט דאן דאס ווארט דער רעדאקטאר הערץ, וועלכער האלט א לענגערע רעדע און באגריסט די געזונטע ערשיינונג, וואס די רעליגעזע יוגענד האט זיך אויפגעהערט צו שעמען מיט מלאכה. אדרבה, זי פערהערליכט זי. און עבודה איז ביי זיי געווארען א ציל. אמת, ס'איז היינט א שווערע צייט פארן חלוץ, אבער מ'דארף האבען געדולד און אויסדויער-קראפט.

בכלל האט די רעדע מיט איר אונפארטייאיש און אביעקטיווער אפשאצונג געמאכט א גוטען רושם.

עס רעדט דאן דער דעלעגירטער פון דער הנהלה הראשית פון דער תורה-ועבודה באוועגונג אין ווארשא, י. ראדזינסקי, וועלכער בעטאנט, אז עס ליגט א חוב אויף דער ראדאמער באפעלקערונג צו זארגען פאר די עגויסטענץ-מעגליכקייטען פונ'ם קבוץ.

מיט די התקוה-קלאנגען שליסט ה' ווארכיוועקער די חגיגה.

נאך דער אפיציעלער חגיגה איז פארגעקומען א זיצונג פון עסקנים, וועלכע האבען בעהאנדעלט דאס פראבלעם פון שאפען א פאטראנאט, וואס זאל זארגען פארן באשעפטיגען די גוטע און קוואליפיצירטע בעלי - מלאכות, וואס דער קבוץ באזיצט.

וווען מ'קוקט זיך נישט אום

אזוי ביים פאהרען און אזוי ביים געהן.

דעם היינטיגען דינסטאג איז באלעסלאוו בילים פאהרענדיג אויף א מאטאציקעל אויף די פיאסקעס, ארויסגעפאהרען אויפ'ן 24-יעהריגען יונגערמאן משה טיראנגעל (זשעראמסקי 78), וועלכער איז לייכט בעשעדיגט געווארען איבער'ן קערפער.

אנגעקומען אין רעדאקציע

- מ. פעדערגרין — „די מיהל אויפן בארג". א באנד געקליבענע דערציילונגען מיט א פארווארט פון שלמה שיינבערג. בילד פון מחבר געצייכענט דורכן בעקאנטען קונסט-מאלער פעליקס פרידמאן; הילע — ל. וועלטשער-שווייגער און א. נוסבוים.
- „גרינינקע ביימעלעך" — יובל-נומער, מאי 1939. אינם נומער קומען אריין ארבעטען פון: ש. באסטאמסקי, ד. טשארני, ז. וויינפער, ה. לייוויק, ש. סיימאן, ש. וואסערמאן, משה בראדערזאהן, י. א. ראנטש, אברהם רייזען, ברוך אליצקי, אליעזר שטיינבארג, נ. ווייסמאן, ש. קאהאן, א. לייב א. א.
- „פאסיפיק" — חודש-זשורנאל נומ. 3 פאר ליטעראטור און קונסט. דערשיינט אין סאנטיאגא — טשילי, אונטער דער רעדאקציע פון מ. ד. גיסער.
- „ידיעות" פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט נומ. 1—2 ווילנע, יאנואר—פעברואר 1939.

וועגען אלע אויסגאבעס וועלען מיר זיך ברייטער אפשטעלען אין אונזערע נאענסטע נומערן.

אינם נאענטסטען נומער — פעליקס פרידמאן

וועגן דער עספאנישער קונסט

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס אין ווארשא ווערט געעפענט א רעפרעזענטאטיווע אויסשטעלונג פון דער עספאנישער קונסט, וואו עס וועלען זיין פערטרעטען די גרעסטע עספאנישע מאהלער און סקולפטארען — האט אונזער מיטארבייטער, דער בעקאנטער קונסט-מאהלער און קונסט-קריטיקער, פעליקס פרידמאן צוגעשיקט פאר אונזער צייטונג אן ערנסטע אפהאנדלונג וועגען דער דאזיגער אויסשטעלונג.

די לעזער אונזערע וועלען אזוי ארום האבען א מעגליכקייט שוין אינ'ם נאהנסטען נומער פון „ראדאמער קעלצער לעבען" זיך צו בעקענען מיט דער עספאנישער קונסט.

יאאכים קארנבלים און שלמה נוסבוים

(סוף פון זייט 4)

גאר פיינע זאכען.

שלמה נוסבוים דער מאלער פון פוילישען שטעטל קרעמעניץ און קוזמיר — לעבט אין די צעבראכענע הייזלעך, וואס גיט דעם קינסטלער די גרעסטע מאלערישע באפרידיגונג. דער קינסטלער פארמאגט מאלערישען טעמפעראמענט און באגרענעצט זיך נישט מיט דער לינעארישקייט אין דעם פלעק, ער לייגט די פארב דרייסט און דינאמיש. זיינע קאלירען אין א טייל בילדער זענען, דאכט זיך, איבערגעטריבען, נישט נאטורעל און פאר דעם פשוטן אבסערוואטאר נישט פארשטענדליך.

נוסבוים רעכענט זיך קיינמאהל נישט מיט דער אויסערליכער וועלט. ער מאלט פאר זיך, פאר זיין מאלערישע אמביציעס און באפרידיגונג, דערפאר טאקי לעבט זיין קינסטלערישער פאטענציאל און באוועגט זיך.

נוסבוימס מאלעריי איז א נערוועזע. נאך נישט קיין קאארדינירטע, ער איז א שנעלער באאבאכטער, וואס וויל אימפולסיוו די אימפרעסיע איבערווארפען אויף דער לייווענט, אדער פאפיר. אין זיינע בילדער פילט זיך רוים — אלץ איז צוזאמענגעפרעסט און פארגאסען. אבער נוסבוים פארשטייט א מאלערישע קאנצעפציע. זיינע גרינלעכע, בלוילעכע טענער זענען קאנסעקווענט געלעזען, פון וועלכען ס'באקומט זיך דער איינהייטליכער גוטער טאן. ס'איז נאר א שאד וואס א טייל אקווארעלען זענען צו שווערלעך און נישט דורכזיכטיק אין דער פארב, וואס איז פרעמד אביסל די אקווארעל - טעכניק. דאס בילד נומ. 44 אין גארטען, געהערט צו זיינע בעסערע ארבייטען. דאס הויז מיט די טונקעלע ברוינלעכע און אראנזשענע טענער, דער הימל שטארק בלוי-גרין, זענען אויסגעהאלטן אין די פארבען גראדאציע. נומ. 52 ביי דער ארבייט: א שניידער איינגעבויגען זיצט ביי דער מעשין און נייט. די באוועגונג פון רוקן און וואו דורכן פענסטער שיינט אריין די ליכט פון טאג, וואס באלויכט א טייל פון זיין קערפער, האט באוועגונג און שטימונג, די רויטלעכע בלוזע מיט די בלוילעכע טענער פון דער וואנט איז לופטיק, כאראקטעריזירען אויך דאס קאנסעקווענטע לייגען פון די קאלירן.

נוסבוים האט ליב איבערצוגעבען די פראגמענטען פון א צימער. אט, למשל א פענסטער-ווינקל, וואו ס'הענגט א הוט און אויף דעם פענסטער-ברעט שטייט א לאמפ און א טעלער מיט רויטע פאמידארען. דאס בילד איז א זער סימפאטיש אין אקווארעל - זינען. דאס איז דאס בעסטע בילד אויף דער אויסשטעלונג. נוסבוים האט אויך אויסגעשטעלט א רייע אייל - בילדער, וועלכע געהערען צו זיין פריערדיקען שאפען. זיי זענען נאך רוי אין דער קאליר און אויבערפלעכליך אין דער פאקטור.

נוסבוים אנטשפרעכט מעהר די אקווארעל-טעכניק. אין וועלכער ער לעבט זיך אויס, ער זאגט זיך אמשטארקסט ארויס און געפינט אין איר דעם לשון פאר זיין קינסטלערישען אויסדרוק.

KINO APOLLO

נאר ביז זונטאג!

א שענער פראגראם

אלס 1-טער פילם

POLA ELIZEJSKIE

מיט דעם געניאלען ארטיסט

סאשא גויטרי

אלס 2-טער פילם

NIEWIDZiALNY WRÓG

אין די הויפט-ראל

וויקטאר מג. לאגלען

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם

שבת 12³⁰ און 2; — זונטאג 12 און 1⁴⁵

אינטערעסאנטער פילם

UKOCHANY

אין די הויפט-ראל

שארלעס באיער, ירענא דונע

Od Poniedziałku

???

אן אנפראגע דעם „אות"

יאהר-איין און יאהר אויס קומט קיין ראדאם א פארשטעהער פון ליטעראריש'ען חודש - זשורנאל „אות" דורכפיהרען אן אקציע פאר'ן דערמאנטען זשורנאל. די אקציע בעשטעהט אין שאפען אבאנענטען.

נו, עס איז נישט קיין עוולה' און קיין חרפה א ודאי נישט — פיהרען דאך שוין לאנג-עגזיסטירענדע ליטעראריש'ע אויסגאבעס כסדר אזעלכע אקציעס.

איין זאך איז אבער קשה: פארוואס בעקלאגען זיך אלע אבאנענטען, אז זיי האבען איינגעצאהלט ווער צו 3 און ווער צו 6 גילדען און — ביז'ן היינטיגען טאג קיין איין נומער נישט דערהאלטען.

פרעגען מיר דעריבער די ארויסגעבער פון „אות": מיט וואס דערקלערט זיך דאס?

מיר וואלטען זעהר געוואלט אן אויפקלערונג.

אלגעמ. פערזאמלונג פון דער געז. „עזרה".

היינטיגען זונטאג איז צום צווייטען מאהל פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער „עזרה.

דעם פארזיץ איבער דער פערזאמלונג האט געפיהרט ה' חיים קארמאן ביי דער בייזיץ פון די אסעסארען י. שאפיר, אברהם ווייסבארד און סעקרעטאר י. העלצמאן.

א בעריכט פון דער פסח-אקציע האט אבגעגעבען דער פרעזעס משה לעסלאו דער בעריכט שטעלט זיך פאר לויט פאלגענדע ציפערען:

6787 קילא מצות; 1488 פלאש וויין; 700 קילא „אמאדא"; 205 זל. מתן-בסתר.

צוזאמען האט די פסח-אקציע בעטראפען 9156 זל. דערינטער איז געבליבען א דעפיציט פון 712 זל.

נאכ'ן בעריכט, וועלכער איז איינשטימיג אנגענומען געווארען פון אלע פערזאמעלטע, איז געעפענט געווארען א דיסקוסיע ארום דער פראגע פון דער ווייטערדיגער עגזיסטענץ פון „עזרה".

אין דער דיסקוסיע זענען געקומען צום אויסדרוק פערשידענע מיינונגען, וועלכע האבען זיך געטיילט אויף פרא און קאנטרא.

מאנכע רעדנער, צווישען זיי אויך דער פרעזעס משה לעסלאו האבען אויסגעדריקט ספיקות וואס אנבעלאנגט דער ווייטערדיגער עגזיסטענץ פון דער „עזרה".

דער ה' שפערבער האט קריטיקירט די מאסען, וועלכע האבען ארויסגעוויזען זייער אומדאנקבארקייט ביי די וואהלען. די זעלבע מאסען, וואס געניסען פון דער עזרה האבען געשטימט פאר אנדערע, דעריבער ברויך מען נישט מעהר די עזרה און אויב יא, זאל דער בונד איבערנעמען די עזרה.

ה' שמואל איידעלבוים ווינדערט זיך אויף שפערבער'ן, וואס ער מישט אויס וואהלען מיט דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון א פילאנטראפישער געזעלשאפט, וואס האט מיט קיין פאליטיק נישט צו טהון, דא איז נישט קיין בעריכט'ס-פערזאמלונג פון שטאדט-ראט-וואהלען, נאר דא האנדעלט זיך וועגען דער עגזיסטענץ פון א וויכטיגער געזעלשאפט. וועלכע מ'ברויך אויפלעבען.

אין דער זעלבער מיינונג איז אויך דער ה' מרדכי לייב פישמאן, וועלכער האלט, אז מ'ברויך וועהלען א טיכטיגע און עהרליכע פערוואלטונג און נאכהער מאכען שריט צו פעראייניגען זיך מיט'ן לינת-הצדק.

היות די מערהייט שטימען זענען געווען דערפאר, אז די „עזרה" זאל ווייטער בלייבען עגזיסטירען, איז מען צוגעטרעטען וועהלען א נייע פערוואלטונג.

אין דער נייער פערוואלטונג זענען אריין: משה לעסלאו, ירמי' גאלדשטיין איטשע גרין, יאסעל פריד, יוסף בלאס, משה ראטענבערג, ביילטשע פישמאן, חנה טייטעלבוים, מ. ריכטמאן, שמואל איידעלבוי'ם, אברהם ווייספוס, איטשע פישמאן.

• • •

מיר פרעגען נאך אמאהל, וואס שטעקט ווידער אריין די נאז, דער געוועזענער עזרה-בעאמטער, ארום וועלכען ס'האט זיך ערשט פאראיאהרען פערקאכט א מיאוסע קאשע מיט מצות? ווער אייגענטליך איז זיין פראטעקטאר? צי איז דער יעניגער נישט אויסען אויפצורייסען די עזרה?

מיר פרעגען שוין צום צווייטען מאהל אבער אנשטאט אנ'ענטפער שפילט מען אויף להכעיס און לרעה דער עזרה.

מ'ר מאכען דערוועגען אויפמערקזאם

בעקאנטמאכונג

מיר מאכען בעקאנט אז פון 1-טען יוני ד. י. זענען געעפענט געווארען ספעציעלע איינגעריכטעטע צימערען אויף לאדעס און פערשידענע קאלטע געטראנקען פון די בעסטע פאבריקען.

מען קען אויך בעקומען גוטע געשמאקע טהיי, קאווע און זויערע מילך און אויך דאס בעסטע געבעקס.

„ווארשאווי"

ע. סאלבע ראראס זשעראמסקיעגא 25

זי איז געווארען וואונדערשעהן אין משך פון 8 טאג

דאס א מיידעל האט ערצילט די דאזיגע וואונדערליכע ענדערונג אין אויסזען אין משך פון 8 טאג. דער אונטערשטער אויטענטישער בריף קלערט גענוי אויף ווי אזוי זי האט דאס געמאכט און ווי אזוי יעדע איינע פרוי קאן ערצילען דאס זעלבע.

„קוים מיט מיה גלויב איך אליין דערין", שרייבט פרוי X...... „ווען כ'קוק אויף מיינע פאטאגראפיעס פון פאר 8 און 10 טאג. כ'האב געהאט קנייטשלעך אויפ'ן שטערן, ארום מויל און די אויגען. מיין צערע איז געווען טונקעל און נישט-פריש. היינט אבער רופט ארויס מיין ריינע, העלע, גלאטיגע צערע בעוואונדערונג און קנאה ביי מיינע אלע חברטעס. איך האב זיי אלע געראטען צו געברויכען דעם אויפפרישענדען קרעם Tokalon וועלכער איז פרעפארירט לויט דער אריגינעלער פראנצויזישער פארשריפט פון די בערימטע קרעמען Tokalon דעם קרעם רויז (ראזא) אין אווענד און דעם קרעם ווייס אין משך פון טאג. איינציגע האבען מיך גאנץ איינפאך אויסגעלאכט, ווי לאנג זיי האבען אליין נישט אויסגעפרובט די דאזיגע קרעמען. נאכ'ן פעסטשטעלען די אויסערגעוועהנליכע רעזולטאטען, זענען זיי גענוי ווי איך ענטציקט". דער אויפפרישענדער ראזא - קרעם Tokalon ענטהאלט ביאצעל — א אונגעוועהנליך לעבענספעהיגע און פערייונגערענדע סובסטאנץ, וואס איז ענטדעקט געווארען דורך א בערימטען פראפעסאר פון ווינער אוניווערזיטעט. געברויך דעם אויפפרישענדען קרעם Tokalon ראזא-קאליר אין אווענד, פאר'ן שלאפען-געהן — ער פרישט אויף און ער פערשענערט די הויט בעת'ן שלאף. די הויט ווערט קערנדיג און די קנייטשלעך פערשווינדען. בייטאג געברויך דעם קרעם Tokalon פון ווייסען קאליר, — ער מאכט די הויט פריש און העל, ער לאזט פונאנדער די וואנגרעס און ער בעקעמפט די פערברייטערטע פארען.

עס ווערט גאראנטירט, אז דאס געלד וועט ווערען צוריקגעקערט

יעדע פרוי, בענוצענדיג זיך מיט דער אונגעוועהנליכער פלעגע, „3 מינוט סעגלי'ך", קאן בעקומען א מיידעלשע הויט און א וואונדערשעהנע פרישע צערע. די רעזולטאטען זענען אין טויזענדער פאלען געווען אזעלכע אויסערגעוועהנליכע, אז מיר קאנען דרייסט געבען די דאזיגע געלד - גאראנטיע. קויף נאך היינט צו 1 טובע פון די אויפפרישענדע קרעמען Tokalon. געברויך זיי לויטן פארשריפט אין משך פון 10 טאג. אויב דו וועסט נישט זיין ענטציקט מיטן אונגעוועהנליך גליקליכען רעזולטאט, שיק אונז אריין די פערפאקונג, אפילו אויך דאן, ווען דער קרעם וואלט געווען מעהר ווי אויף א העלפט אויסגענוצט און מיר וועלן דאס געלד אינגאנצען אומקערען.

גראטיס: יעדע לעזערין פון דער צייטונג קאן בעקומען אומזיסט א פראכטפולע שענהייטס-קאסעטקע, וועלכע ענטהאלט דעם קרעם Tokalon (ראז און ווייס) ווי אויך די פערשידענע קאלירן פודער Tokalon מען דארף אריינשיקען 50 גראשען אין פאסט-מארקעס אויף עקספעדיציע, פאקונג און אנדערע קאסטען פון פאקעט לויטן אדרעס: Ontax, Oddział 58-A Warszawa, Stępińska 9

אוועקפאהרענדיג אויף קוראציע אדער אויף דאטשע —
שיידט אייך נישט מיט אייער צייטונג

זייענדיג אין דער פרעמד זענט איהר נאך מעהר נייגעריג צו וויסען, וואס מען הערט אין דער היים. און כדי צו זיין אינפארמירט וועגען אלע נייעסען פון אייער היים-שטאדט ברויכט איהר נאר טהון איין זאך: אויפגעבען אדרעס פון קור-ארט אדער דאטשע און איהר בעקומט רעגולער צוגעשיקט דאס „ראדאמער-קעלצער לעבען" וואס גיעט אייך א גענויע אבשפיגלונג וועגען אלעם, וואס געשעהט אין אייער היים.

ווען איהר האט שוין אלץ ערלעדיגט און די וואליזעס שטעהען שוין גרייט פערפאקט צו דער רייזע — פערגעסט אויך נישט פון אזא וויכטיגע „קלייניגקייט", ווי צו בעזארגען זיך מיט אונזער צייטונג. איהר קענט אנקלינגען לויט'ן נומער 18 - 15, אדער אויפגעבען אייער נייעם אדרעס פערזענליך אין רעדאקציע.

וואו איהר זאלט נישט פאהרען בעקומט איהר אונזער צייטונג אויף דער זעלבער פרייז וואס קאסט אייך הי.

Lustra

Szkła szlifowane nietłukące

poleca

„Szyboszlif" sp. z o.o.

Radom, Żeromskiego № 20

Tel. 23 - 20

גאלוואניזיר-אנשטאלט און מעכאנישע שלייפעריי

נעמט אן צו שלייפען פאלגענדע מכשירים:

1) פריזירער-מכשירים: בושיטועס, שערלעך און האר - מאשינקעס.
2) מעסערס, שערן, מאשין-מעסערס און חלפים.
3) אלערליי דענטיסטישע און כירורגישע מכשירים.

צו ניקלען טיילען פון:

ראווערען, אויטאבוסען און דאקטארסקע מכשירים.

צו זילבערן:

לעפל, גאפל, מעסער, לייכטערס א. ד. גל.

צו פאלירן:

פארשידענע מעטאלן אויף הויכגלאנץ.

סאלידע בעהאנדלונג!

גאראנטיע אויף הונדערט פראצענט

י. שטשערבאצקי זשעראמסקיעגא 21

די ערשטע דעקאדע פון דער ציאונג פון דער פערטער קלאס דער 44-טער קלאסען-לאטעריע האט געבראכט מיט זיך גרויסע געווינסען. עס איז געפאלען צוויי מאל צו 100 טויזענד זל. נעמלעך אויף די נומערען: 742 און 17876. דריי מאל צו 75 טויזענד זל. זעקס מאל צו 50 טויזענד זל. און א מענגע צו 25 טויזענט זל. 20 טויזענד זל. 15 טויזענד זל. 10 טויזענט זל. א. א. וו.

ה' אברהם ערליכמאן א סוחר וואוינט אין ווארשא האט געהאט איין „פינפטל" פון נום. 46997 אויף וועלכען עס איז געפאלען דאס געווינס 75 טויזענט זל. א דאנק דעם האט ער דערהאלטען נעטטא 12 טויזענט זל.

צוויי אנגעשטעלטע פון איין אינדוסטרי-אונטערנעמונג אין לאדזש די

ה"ה וואלף פשיפילסקי און בנימין ראוויצקי האבען דערהאלטען צו 4.000 זל. אלס באזיצער פון איין „פינפטעל" פון נום. 26648, וועלכער האט געוואונען 50.000 זל.